

Міністерство освіти і науки України
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу
Інститут гуманітарної підготовки та державного управління
Кафедра публічного управління та адміністрування

ДЕБЕНКО ВІКТОРІЯ ІГОРІВНА

(прізвище, ім'я, по батькові)

УДК 352:332

(індекс)

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

**Роль міжнародної технічної допомоги в сприянні соціально-
економічному розвитку громади**

(на прикладі на прикладі Галицької міської ради)

(назва роботи)

Публічне управління та адміністрування

(назва освітньої програми)

281 «Публічне управління та адміністрування»

(шифр і назва спеціальності)

(підпис, ініціали та прізвище здобувача освітнього ступеня)

Науковий керівник

Баран М. П., к.держ.упр.,

доцент

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання, підпис)

Допущено до захисту

Завідувач кафедри

Лопушинський І.П., д.держ.упр., професор

(прізвище та ініціали, науковий ступінь, вчене звання, підпис)

Рецензент

Петренко В.П., д.е.н., професор

(прізвище та ініціали, науковий ступінь, вчене звання, підпис)

Робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

Івано-Франківськ – 2023

АНОТАЦІЯ

Дебенко В. І. Роль міжнародної технічної допомоги в сприянні соціально-економічному розвитку громади (на прикладі на прикладі Галицької міської ради). Рукопис.

Магістерська робота за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування». Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу. Івано-Франківськ, 2023

У магістерській роботі розкрито теоретико-правові основи дослідження питання ролі міжнародної технічної допомоги у соціально-економічному розвитку громад. Детально охарактеризовано роль міжнародної технічної допомоги у соціально-економічному розвитку громад, правові засади міжнародної технічної допомоги в Україні та стан надання міжнародної технічної допомоги Україні.

Здійснено аналіз ролі міжнародної технічної допомоги для соціально-економічного розвитку Галицької територіальної громади.

Сформовано рекомендації щодо підвищення ефективності залучення міжнародної технічної допомоги для соціально-економічного розвитку Галицької територіальної громади.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що робота може стати основою для дослідження шляхів вдосконалення процесу залучення міжнародної технічної допомоги в Галицькій міській територіальній громаді. Результати дослідження можуть слугувати матеріалом для формування навчальних курсів, тем, програм підвищення кваліфікації посадових осіб місцевого самоврядування депутатів, працівників комунальних установ, підприємств, організацій.

Ключові слова: територіальна громада, міжнародна технічна допомога, соціально-економічний розвиток, Галицька територіальна громада.

АНОТАЦІЯ АНГЛІЙСЬКОЮ

Debenko V. I. The role of international technical assistance in promoting the social and economic development of the community (on the example of the Halych City Council). Manuscript.

Master's thesis on specialty 281 «Public management and administration». Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas. Ivano-Frankivsk, 2023

The master's thesis reveals the theoretical and legal foundations of the study of the role of international technical assistance in the socio-economic development of communities. The role of international technical assistance in the socio-economic development of communities, the legal basis of international technical assistance in Ukraine and the state of providing international technical assistance to Ukraine are described in detail.

An analysis of the role of international technical assistance for the socio-economic development of the Galician territorial community was carried out.

Recommendations have been made to improve the effectiveness of attracting international technical assistance for the socio-economic development of the Galician territorial community.

The practical significance of the obtained results is that the work can become the basis for researching ways to improve the process of attracting international technical assistance in the Galician urban territorial community. The results of the research can serve as material for the formation of training courses, topics, programs for improving the qualifications of officials of local self-government, deputies, employees of communal institutions, enterprises, organizations.

Keywords: territorial community, international technical assistance, socio-economic development, Halych territorial community.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1	8
ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПИТАННЯ РОЛІ МІЖНАРОДНОЇ ТЕХНІЧНОЇ ДОПОМОГИ У СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ ГРОМАД	8
1.1 Теоретичні дослідження ролі міжнародної технічної допомоги у соціально-економічному розвитку громад	
1.2 Правові засади міжнародної технічної допомоги в Україні	17
1.3 Стан надання міжнародної технічної допомоги Україні	24
РОЗДІЛ 2	30
АНАЛІЗ РОЛІ МІЖНАРОДНОЇ ТЕХНІЧНОЇ ДОПОМОГИ ДЛЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ГАЛИЦЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ	
2.1 Галицька міська територіальна громада: коротка характеристика соціально-економічного розвитку	30
2.2 Внесок міжнародної технічної допомоги в соціально-економічний розвиток Галицької територіальної громади	43
2.3 Труднощі у залученні проєктів/програм міжнародної технічної допомоги	58
РОЗДІЛ 3	64
РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАЛУЧЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ ТЕХНІЧНОЇ ДОПОМОГИ ДЛЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ГАЛИЦЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ	
ВИСНОВКИ	73
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	82

ВСТУП

Актуальність обраної теми. З початку відновлення своєї незалежності Україна утвердилась в сприйнятті світом як країна, що обирає європейський вектор розвитку, прагне утверджувати європейські цінності та стандарти. На сьогодні міжнародна технічна допомога є важливим інструментом реалізації політики міжнародної інтеграції України, здійснення структурних реформ і створення ринкової інфраструктури, розв'язання економічних та соціальних проблем. Відповідно до завдань Паризької декларації щодо підвищення ефективності зовнішньої допомоги, до якої Україна приєдналась згідно з Указом Президента від 19.04.2007 № 325/2007 «Про приєднання України до Паризької декларації щодо підвищення ефективності зовнішньої допомоги», країна-партнер зобов'язується взяти на себе провідну роль у координуванні зовнішньої допомоги й інших ресурсів для розвитку на всіх рівнях під час діалогу з країнами-донорами.

Як інструмент міжнародного співробітництва між країнами з різним рівнем економічного розвитку, міжнародна технічна допомога застосовується у вирішенні таких глобальних проблем людства як ліквідація крайньої бідності та голоду, гендерна рівність, рівний доступ до адміністративних послуг, покращення екології та захист навколишнього середовища тощо.

Проблемами дослідження ефективності використання міжнародної технічної допомоги в Україні займалася ціла низка вчених, серед яких К. Антонюк, І. Бекешкіна, М. Васильєва, Р. Войтович, Л. Кістерський, В. Князєв, Ю. Ковбасюк, В. Нанівська та ін.

Об'єкт дослідження – міжнародна технічна допомога як одна із складових наповнення та соціально-економічного розвитку громади.

Предмет дослідження – особливості залучення, вплив та труднощі в процесі реалізації проєктів міжнародної технічної допомоги у Галицькій міській територіальній громаді.

Метою роботи є дослідження ролі міжнародної технічної допомоги у

соціально-економічному розвитку громад, характеристика правових засад та стану міжнародної правової допомоги в Україні, аналіз внеску міжнародної технічної допомоги в соціально-економічний розвиток Галицької територіальної громади й формування рекомендацій щодо підвищення ефективності залучення міжнародної технічної допомоги для соціально-економічного розвитку Галицької територіальної громади.

У відповідності до зазначеної мети було поставлено такі **завдання** роботи:

- розкрити теоретико-методичні основи міжнародної технічної допомоги в Україні;
- дослідити правові засади міжнародної технічної допомоги в Україні;
- проаналізувати стан надання міжнародної технічної допомоги Україні;
- охарактеризувати соціально-економічний потенціал Галицької міської територіальної громади;
- проаналізувати стан та досвід залучення МТД та його вплив на життя в громаді на прикладі Галицької міської територіальної громади;
- виокремити труднощі, які виникають при залученні та реалізації проєктів/програм МТД;
- сформулювати рекомендації щодо підвищення ефективності залучення міжнародної технічної допомоги для соціально-економічного розвитку галицької територіальної громади.

Дана робота ґрунтується на використанні комплексу загальнонаукових та спеціальних **методів** дослідження. Системний аналіз надав можливість комплексного дослідження поняття та нормативного визначення міжнародної технічної допомоги в національному законодавстві. Аналітико-синтетичні методи, методи узагальнення використовувалися для дослідження соціально-економічного потенціалу Галицької міської територіальної громади. Методи порівняння, індукції та аналогії дозволили визначити труднощі та проблеми залучення МТД, її реалізації в громаді на прикладі Галицької територіальної громади. Компаративний метод, метод спостереження та теоретичне

узагальнення були використані при дослідженні існуючого стану МТД в Україні та Галицькій громаді. Метод прогнозування використаний для формулювання рекомендації з пошуку шляхів подолання існуючих проблем залучення МТД для розвитку соціально-економічного потенціалу України.

Інформаційною базою дослідження стали законодавчі акти України, укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, локальні документи Галицької міської територіальної громади, а також наукові дослідження в згаданій сфері та офіційні статистичні дані.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що робота може стати основою для дослідження шляхів вдосконалення процесу залучення міжнародної технічної допомоги в Галицькій міській територіальній громаді. Результати дослідження можуть слугувати матеріалом для формування навчальних курсів, тем, програм підвищення кваліфікації посадових осіб місцевого самоврядування депутатів, працівників комунальних установ, підприємств, організацій.

Основні наукові результати роботи представлені під час 14 Всеукраїнської науково-практичної конференції «Державна політика щодо місцевого самоврядування: стан, проблеми та перспективи», що відбулась 07 грудня 2023 року (Дебенко В., Баран М. Підвищення кваліфікації посадових осіб місцевого самоврядування в контексті залучення міжнародної технічної допомоги (на прикладі Галицької територіальної громади). *Державна політика щодо місцевого самоврядування: стан, проблеми та перспективи: матеріали 14 Всеукраїнської науково-практичної конференції*. Херсонський національний технічний університет 07 грудня 2023. [URL: ????](#))

Структура роботи: робота складається зі вступу, трьох розділів, шести підрозділів, висновків, списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО–ПРАВОВІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПИТАННЯ РОЛІ МІЖНАРОДНОЇ ТЕХНІЧНОЇ ДОПОМОГИ У СОЦІАЛЬНО- ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ ГРОМАД

1.1. Теоретичні дослідження ролі міжнародної технічної допомоги у соціально-економічному розвитку громад

З початком реалізації на території України реформи децентралізації саме на органи місцевого самоврядування покладено обов'язок та відповідальність за реалізацію соціально-економічного розвитку громади. Саме органи місцевого самоврядування, через відповідні місцеві ради та виконавчі органи, здійснюють управління усіма підзвітними господарськими підприємствами та установами, відповідають за реалізацію та власне і реалізують соціальні, культурні та інші проекти, здійснюють розподіл бюджетних коштів на власний розсуд та ризик.

Реформа передбачила для органів місцевого самоврядування обов'язок нести повну відповідальність за розвиток соціально-економічної привабливості і потенціалу громади, створення для цього сприятливого клімату та умов для стимулювання різних економічних процесів, в тому числі залучення інвестицій та різного роду ресурсів, як від держави так і від міжнародних донорів.

Найбільш цікавим для дослідження є економічний аспект децентралізації, питання – яким чином децентралізація може вплинути на стимулювання економічного розвитку територіальних громад в Україні. Від успішного вирішення цього питання залежить вихід країни з кризи, рівень соціально-економічної стабілізації та темпи економічного зростання добробуту місцевих громад, успіх регіонального розвитку в цілому. Така постановка проблеми свідчить про вагоме теоретичне та практичне значення

дослідження впливу децентралізації на стимулювання економічного зростання територіальних громад в Україні¹.

Соціально-економічний розвиток територіальних громад завжди був і буде виділений з усієї сукупності державних інтересів як актуальний і пріоритетний напрямок, оскільки, будучи частиною єдиної держави, вносить свій вклад в його історію, внутрішнє політичне, економічне, культурне життя, досягнення певних результатів на міжнародній арені. А організація господарської діяльності територіальних громад за допомогою взаємодії продуктивних сил своїх територій становить єдиний господарський комплекс країни. Саме активізація економічного життя в регіонах визначає тенденції економічного зростання всієї країни².

Визначальною рисою визначення «успішності» територіальної громади є соціально-економічний розвиток території, на якій вона функціонує. Економічний розвиток територій є надважливим джерелом покращення якості життя жителів громади, так як в процесі його реалізації та становлення створюються передумови для підвищення доходів, а звідси і життя мешканців громади, а також рівнів медичного обслуговування, освіти, соціальної сфери.

Проте, внутрішні джерела фінансування громади обмежені обсягом бюджету на поточний рік та використовуються переважно для підтримки власне важливих для громади сфер економіки. У зв'язку з цим, важливим є вміння приділяти значну увагу пошуку додаткових джерел фінансування для розвитку економіки громади, одним з яких є міжнародна технічна допомога.

Міжнародна технічна допомога (МТД) є одним з інструментів розвитку для територіальних громад. Завдяки грантовим коштам громади можуть підвищити якість надання адміністративних послуг, покращити

¹Патока І.В. Фінансове забезпечення сталого розвитку об'єднаних територіальних громад як складова ефективної децентралізації влади в Україні. Ефективна економіка. № 11. 2015. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4582>

²Патока І.В. Фінансове забезпечення сталого розвитку об'єднаних територіальних громад як складова ефективної децентралізації влади в Україні. Ефективна економіка. № 11. 2015. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4582>

інвестиційний клімат, впровадити заходи з енергоефективності, розвивати туристичний потенціал, здійснити модернізацію інфраструктури, медичного обладнання тощо³.

Міжнародна технічна допомога (МТД) є одним із важливих інструментів залучення ресурсів для структурної перебудови України, розв'язання соціальних і економічних проблем, створення відповідної інфраструктури на шляху європейської інтеграції. Однак питання використання ресурсів міжнародних донорів викликає чисельні дискусії серед державних діячів, науковців і громадськості, зокрема, в контексті забезпечення національних інтересів⁴.

Дослідженням економічної сутності, значення, форм та механізмів МТД займалися вітчизняні науковці: І. Бобух, Ю. Ігнатова, Л. Кістерський, Т. Липова, В. Медвідь, О. Мотузка, В. Нанівська, Ю. Павицька, Є. Поліщук, О. Соскін, О. Шумило, Л. Шемаєва, А. Щокін та інші. У їх працях зазначається неоднозначність, неузгодженість, суперечність трактувань МТД, її впливу на соціальні та фінансово-економічні процеси в країні та регіонах⁵.

Проблемами дослідження ефективності використання міжнародної технічної допомоги в Україні займалася ціла низка вчених, серед яких К. Антонюк, І. Бекешкіна, М. Васильєва, Р. Войтович, Л. Кістерський, В. Князєв, Ю. Ковбасюк, В. Нанівська, та ін. Це пов'язане з тим, що за роки незалежності Україна отримала доволі багато коштів від міжнародних донорів, а також процесами євроінтеграції та глобалізації⁶.

Наукове оцінювання результатів реалізації проєктів і програм МТД в різних країнах світу свідчить про неоднозначність та суперечливість такої

³Антонюк К. І., Антонюк Д.А., Шишкін В.О., Бухаріна Л.М. Дуалізм міжнародної технічної допомоги в контексті соціально–економічного розвитку безпеки споживання України / *Фінансово–кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2019 [S.l.]. V. 1. № 28. Р. 462–471. URL: <https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/view/2127>

⁴Там само

⁵Там само

⁶Дурман М. Оцінка ефективності інвестицій від освітніх програм міжнародної технічної допомоги та їх вплив на соціально–економічний. *Державне управління. Інвестиції: практика та досвід*. №2. 2022 URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/2_2022/20.pdf

підтримки, оскільки в одних державах зовнішня допомога істотно вплинула на соціально-економічний і політичний розвиток, а в інших – навпаки, спостерігався негативний ефект.

В науковій літературі думки дослідників щодо впливу, важливості та необхідності використання такого інструменту як МТД для покращення соціально-економічного розвитку держави загалом та громад зокрема, можна умовно розділити на три вектори.

Перша група вчених – прихильники позитивного впливу допомоги на економічний розвиток країни з ринком, що розвивається. Найбільш численна група дослідників, спираючись на емпіричні дослідження, відзначає наявність лише позитивного зв'язку між фінансовою допомогою міжнародних неурядових організацій та економічним зростанням країни⁷.

Друга група – це вчені, які обґрунтовували неефективність та деструктивний характер впливу на розвиток національної економіки та соціальну систему країни у процесі активної співпраці з НУО через високий рівень тіньового сектору економіки в даних країнах та корупційність правової системи. Ці дослідники стверджують, що добрі наміри НУО та «вливання» коштів МТД лише сприяють збагаченню політичної еліти у цих країнах та повністю нівелюють можливість використання міжнародних інвестиційних коштів для ефективних проєктів у країні. Більше того, висувається припущення, що для країн, що розвиваються, небезпека іноземної допомоги може полягати в тому, що іноді вона робить країну залежною від допомоги, а не економічно незалежною.

Третя група вчених характеризується підходом до оцінки економічної ефективності співпраці національної економіки з НУО, які обґрунтовують двоїстість ефекту співпраці з НУО на соціально-економічний розвиток країн. Позитивний та негативний вплив, який визначається ефективністю стратегії

⁷Дурман М. О. Оцінка ефективності інвестицій від освітніх програм міжнародної технічної допомоги та їх вплив на соціально-економічний. *Державне управління. Інвестиції: практика та досвід*. №2. 2022 URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/2_2022/20.pdf

використання інвестиційних коштів міжнародних організацій, а також від рівня розвиненості політичної та правової системи, інноваційної економіки та якості людського капіталу в країні⁸.

За думкою Плоского К. В., в одних державах зовнішня допомога суттєво прискорила суспільно-політичне, соціально-економічне реформування, в інших країнах, не зважаючи на значні обсяги підтримання, спостерігається ефект уповільнення або навіть гальмування реформ; реципієнти використовують МТД для захисту власних економічних і політичних інтересів⁹.

Необхідно відзначити, що немає точного визначення й самого поняття МТД. Так, Кістерський Л. Л., Липова Т. В. відзначають, що міжнародна допомога включає офіційні джерела допомоги та приватні надходження, що надходять через неурядові організації (асоціації, фонди). Офіційні джерела – це офіційна допомога у розвитку, яка включає пільгове кредитування, технічну допомогу, товарну допомогу¹⁰.

Братко І. В. зазначає, що МТД – безповоротна та безоплатна офіційна допомога у розвитку, що надається країні-реципієнту міжнародними організаціями і країнами-донорами в рамках техніко-економічного співробітництва для забезпечення сталого розвитку країни-реципієнта й здійснення позитивних перетворень у міжнародному співтоваристві¹¹.

Макота Г. дає таке визначення МТД – це комплекс правових, інформаційних, організаційних, матеріально-технічних, фінансових заходів

⁸Дурман М. О. Оцінка ефективності інвестицій від освітніх програм міжнародної технічної допомоги та їх вплив на соціально-економічний. *Державне управління. Інвестиції: практика та досвід*. №2. 2022. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/2_2022/20.pdf

⁹Плоский К. В. Міжнародна технічна допомога як міждисциплінарна науково-практична проблема. *Державне управління: теорія та практика*. 2013. № 2. С. 129–139. URL: <http://academy.gov.ua/ej/ej18/PDF/17.pdf>

¹⁰Беззубко Б. Міжнародна технічна допомога для України. *Галицький економічний вісник*. № 3 (64) 2020. С.210–216. URL: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/pdf/64/855.pdf>

¹¹Братко І. В. Правове регулювання міжнародної технічної допомоги: стан, тенденції та перспективи розвитку: автореф. дис. ... канд. ю. н. : 12.00.11 Міжнародне право. Київ: Київ. нац. унт. ім. Т. Г. Шевченка: 2011. 20 с. URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/22400/>

органів державної влади України для забезпечення ефективності міжнародного технічного співробітництва¹².

Аналіз підходів до трактування суті міжнародної технічної допомоги міжнародними організаціями свідчить про те, що загальне поняття МТД визначається як форма допомоги, яка надається менш розвиненим країнам міжнародними організаціями, такими як Організація Об'єднаних Націй, Світовий Банк, Організація економічного співробітництва, Європейський Союз та інші, окремими урядами, фондами, благодійними організаціями з метою передачі цим країнам знань, навичок та умінь необхідних для забезпечення їх довгострокового соціально-економічного розвитку¹³. На практиці найчастіше технічна допомога надається у вигляді розробки програм економічного розвитку, статистики, грошової і бюджетної політики, розвитку регіонів, техніко-економічного обґрунтування окремих проєктів.

Донором міжнародної технічної допомоги є іноземна держава, уряд та уповноважені урядом іноземної держави органи, іноземний муніципальний орган або міжнародна організація, що надають допомогу відповідно до міжнародних договорів. Донори міжнародної технічної допомоги поділяються на двосторонніх та багатосторонніх. Двосторонні донори діють на основі двостороннього співробітництва між країнами та їх урядовими інституціями. Багатосторонні донори – це міжнародні агентства та організації, членами яких є країни-донори. Такий формат передбачає об'єднання ресурсів і знань декількох донорів для розвитку однієї країни-бенефіціара.

Надання міжнародної технічної допомоги здійснюється через реалізацію програм та проєктів. Проєктно-програмний підхід дозволяє донорам та одержувачам допомоги з більшою ефективністю здійснювати

¹²Макота Г. З. Міжнародна технічна допомога як основна категорія в теорії та практиці міжнародного технічного співробітництва. *Ефективність державного управління*. 2014. Вип. 39. С. 55–64. URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/efdu_2014_39_9

¹³ Суть МТД. Державна і регіональна політика МТД: цикл семінарів. URL:http://umo.edu.ua/images/content/institutes/imp/struktura/kaf_upravl_proekt/phd/disc/3_%D0%A0%D0%9F%D0%9D%D0%94_%D0%A3%D0%9F%D0%9C%D0%A0_%D0%91%D1%83%D0%BA%D0%BE%D1%80%D0%BE%D1%81_%D0%91%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B6%D0%BD%D0%B0.pdf

планування, реалізацію, моніторинг, а також оцінювати результати та вплив впровадження проєктів¹⁴.

Усю допомогу, яка надається в рамках проєктів можна розділити на матеріальну – це закупівля обладнання та техніки, товари, ремонтні та будівельні роботи, транспортні засоби. А також нематеріальну – це послуги з організації проведення тренінгів, опитувань, інформаційні кампанії, стратегії, концепції.

МТД потрібно відрізнити від інших форм міжнародної допомоги, зокрема гуманітарної допомоги, яка здебільшого полягає в прямому фінансуванні найбільш бідніших країн світу для задоволення потреб населення життєво необхідними ресурсами (їжа, вода, паливо тощо). На відміну від фінансової допомоги, метою якої є часткова чи повна компенсація нестачі внутрішніх ресурсів країни-бенефіціара через брак заощаджень і дефіцит іноземної валюти, технічна допомога призначена для доповнення й підвищення рівня знань, необхідних для соціально-економічного розвитку країни, та надається у вигляді консультацій, семінарів, досліджень, спеціалізованих курсів, підготовки та перепідготовки кадрів у країні реципієнті чи за кордоном, обміну спеціалістами, навчання студентів і надання їм стипендій за кордоном, передачі прав користування інтелектуальною власністю, надання обладнання, передових технологій, комп'ютерної техніки, електронних систем обліку й управління, скерування експертів з метою підвищення продуктивності праці і капіталу¹⁵.

Основними характеристиками МТД на сьогодні є:

1. цільовий характер, адже допомога може використовуватися тільки для цілей, які визначено у програмі допомоги;

¹⁴ Шуміло О. М. Правові засади міжнародної технічної допомоги в Україні у сфері охорони довкілля / *Міжнародне екологічне право: Альманах міжнародного права*. Випуск 26. С.57–66. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/items/ff5c0cf8-bc56-4589-ac5e-484c1cf76431>

¹⁵ Адамик В., Комар Н. Міжнародна допомога з подолання бідності: теоретичні аспекти, світовий та вітчизняний досвід. *Журнал європейської економіки*. 2008. № 1. С. 57–75. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/28288>

2. відсутність прямого надання коштів, так як фінансові ресурси, що надаються в рамках міжнародної технічної допомоги, не надходять безпосередньо в розпорядження країни–реципієнта, а спрямовуються на оплату й організацію роботи відповідних фахівців;

3. спрямованість на довгострокову перспективу та розвиток – допомога надається переважно у вигляді ноу–хау, знань, інформації, технічних даних, персоналу, експертів, радників, консультації, рекомендації, навчання, тренінги, семінари, дослідження, необхідне обладнання та матеріали;

4. допомога призначена для доповнення й підвищення рівня необхідних для соціально-економічного розвитку країн-реципієнтів знань, виробничих навичок та кваліфікації кадрів.

Увага науковців і практиків до проблематики МТД в Україні значно зросла через значне збільшення розмірів всіх видів міжнародної допомоги після 24.02.2022 р. Втрати матеріальних і людських ресурсів, руйнування критичної інфраструктури, необхідність подолання екологічних, гуманітарних наслідків військової агресії викликають потребу у подальшому здійсненні досліджень, які спрямовані на підвищення ефективності використання всіх видів допомоги, скоординованості її напрямів¹⁶.

Таким чином, наукова спільнота не може прийти до єдиної думки щодо ролі МТД в економічному розвитку, адже одна її частина вважає допомогу з боку країн-лідерів більшим чином політичним інструментом, ніж «благими намірами», які не можуть позитивно вплинути на динамку розвитку перехідних економік¹⁷. Інша – дотримується принципу, що розвинені та заможні країни мають етичний обов'язок допомагати менш розвиненим,

¹⁶Беззубко Б. І. Напрями підвищення ефективності здійснення міжнародної технічної допомоги в Україні. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна серія «Економічна», 2022, випуск 103.* URL:<https://periodicals.karazin.ua/economy/article/view/21217/19870>

Плоский К. В. Міжнародна технічна допомога як міждисциплінарна науково–практична проблема. *Державне управління: теорія та практика.* 2013. № 2. С. 129–139. URL:<http://academy.gov.ua/ej/ej18/PDF/17.pdf> *Каразіна: серія «Економічна», 2022, випуск 103. С. 17–23.* URL:<https://periodicals.karazin.ua/economy/article/view/21217/19870>

¹⁷Плоский К. В. Міжнародна технічна допомога як міждисциплінарна науково–практична проблема. *Державне управління: теорія та практика.* 2013. № 2. С. 129–139. URL:<http://academy.gov.ua/ej/ej18/PDF/17.pdf>

бідним, що у зв'язку із зростанням взаємозалежності у світі та досягненням більшої соціальної рівності є пріоритетом довгострокових інтересів самих розвинених країн.

На нашу думку, переважна роль міжнародної технічної допомоги у соціально-економічному розвитку громад нашої країни полягає, насамперед, у політичній та економічній вигоді для донорів. Це можна чітко прослідкувати, адже ключовими донорами в Україні є США та ЄС, очевидно, що політична складова такої допомоги, через різні інституції та фонди, – це противага ролі і впливу росії, особливо після початку російсько-української війни, а економічна – адаптація та розширення ринків збуту, популяризація виробничих потужностей саме в Україні, з більш дешевою, але інтелектуально розвиненою робочою силою та значною сировинною базою та сталим і чітким баченням незмінного курсу на вступ в Європейський союз.

Проте, соціально-економічний розвиток характеризується двома основними напрямками – економічний та соціальний. Якщо економічний розвиток полягає у зростанні добробуту, економічного багатства та ресурсів країн чи регіонів, та характеризується показниками виробничого процесу, напрямками та обсягами торгівлі товарами і послугами, які відбуваються в країні, рівнем ВВП, доходами/видатками бюджету, рівнем безробіття, зайнятістю населення тощо, то соціальний розвиток – це процес спрямований на структурну перебудову соціальних інститутів таким чином, щоб сприяти зменшенню бідності, покращенню системи освіти та охорони здоров'я, рівномірному розподілу доходів, зменшенням темпів та обсягів міграції, та характеризує рівень задоволення населення певної країни, забезпечення кожного окремого громадянина відповідними соціальними благами, які необхідні для відтворення фізичних і духовних якостей особи¹⁸.

Тому, не можливо не відзначити важливу роль соціальної складової МТД, яка направлена в першу чергу на підвищення якості життя населення,

¹⁸Томнюк Т. Л. Фактори забезпечення економічного зростання в Україні. Ефективна економіка. 2018. № 6.
URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6399>

а саме гідний рівень надання соціальних, освітніх, медичних, культурних та інших послуг населенню, забезпечення безпечного середовища в середині країни, підтримка малого та середнього підприємництва, цифровізації тощо. Існує переконання, що донори надають допомогу країні-реципієнту з метою розбудови інституцій та інфраструктури до рівня, що відповідає рівню країни-донора. Практика реалізації деяких проєктів МТД в нашій країні свідчить саме про перевагу соціальної складової, яка забезпечує не тільки якісний та кількісний показник, який має чітко виражений результат, але й сталий економічний розвиток певної території чи країни в цілому.

1.2 Правові засади міжнародної технічної допомоги в Україні

Національне законодавство, що регулює відносини у сфері залучення, використання та надання міжнародної технічної допомоги включає, в першу чергу, Конституцію України, Податковий кодекс України, Митний кодекс України, Бюджетний кодекс України, Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики».

Спеціальними нормативно-правовими актами про МТД є Закон України «Про ратифікацію Рамкової угоди щодо грантів технічної допомоги між Україною та Міжнародним банком реконструкції і розвитку»¹⁹; Указ Президента «Про приєднання України до Паризької декларації щодо підвищення ефективності зовнішньої допомоги»²⁰; Постанова Уряду «Про створення єдиної системи залучення, використання і моніторингу МТД»²¹, якою затверджено Порядок залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги; інших нормативно-правових актів і міжнародних договорів України.

¹⁹Про ратифікацію Рамкової угоди щодо грантів технічної допомоги між Україною та Міжнародним банком реконструкції та розвитку: Закон України від 13.05.1999 р. за № 650–XIV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996_013#Text

²⁰Про приєднання України до Паризької декларації щодо підвищення ефективності зовнішньої допомоги: Указ Президента України від 19.04.2007 р. за № 325/2007. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/325/2007#Text>

²¹Про створення єдиної системи залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги: Постанова КМ України від 15.02.2002 р. за № 153. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/153-2002-%D0%BF#Text>

Поняття МТД визначено вищезазначеною Постановою Уряду і під нею слід розуміти фінансові та інші ресурси і послуги, які відповідно до міжнародних договорів України надаються партнерами із розвитку на безоплатній і безповоротній основі з метою підтримки України. Слід відзначити, що було декілька спроб розроблення проєктів Закону України «Про міжнародну технічну допомогу»²², але їх відхиляла Верховна Рада України, а Указ Президента України «Про міжнародну технічну допомогу» хоча і був опублікований, але не набрав чинності²³. Таким чином, в Україні не існує окремого закону, який визначає різноманітні питання надання міжнародної допомоги і міжнародної технічної допомоги.

Варто зазначити, що у 2022 р. Кабінетом Міністрів України були внесені зміни до «Порядку залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги (МТД)»²⁴, які стосувалися: посилення підзвітності реципієнтів та бенефіціарів щодо використання МТД шляхом обов’язкового оприлюднення інформації про них; підготовки щорічних звітів за новими формами про стан здійснення МТД, результати роботи над проєктами; удосконалення процедури залучення та державної реєстрації проєктів МТД. Усі ці зміни були обумовленні, в першу чергу, у зв’язку з агресією росії щодо України та загрозою економічної та соціальної кризи в країні і відповідно із збільшенням обсягів МТД та необхідністю жорсткого моніторингу та контролю за їх реалізацією.

Хронологію становлення національного законодавства про МТД в Україні відображено в таблиці 1.1.

²² Омельченко А.В. Адміністративно–правові засади використання міжнародної технічної допомоги в Україні. Правове регулювання економіки. 2017. № 16 [Електронний ресурс]. URL: https://kneu.edu.ua/userfiles/24_11_2015/2017/8_pdf.pdf

²³ Про міжнародну технічну допомогу: Указ Президента України від 01.06.1999 р. за № 596/99. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/596/99#Text>

²⁴ Про створення єдиної системи залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги: Постанова Кабінету Міністрів України; Порядок від 15.02.2002 № 153 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/153-2002-%D0%BF#n18>

Таблиця 1.1 – Хронологія становлення національного законодавства про МТД в Україні

<i>Нормативно-правовий акт</i>	<i>Назва документу</i>	<i>Короткий зміст</i>
Указ Президента України від 01.06.1999 р. №596 (не набрав чинності)	Про міжнародну технічну допомогу	Визначено види і форми МТД, передбачено обов'язковість подання реципієнтами запитів на одержання допомоги, режим оподаткування, пільги, привілеї
Постанова Кабінету Міністрів України від 15.02.2002 р. №153	Порядок залучення, використання та моніторингу МТД	Визначено процедуру залучення, використання та моніторингу МТД в Україні
Указ Президента України від 19.04.2008 р. №325	Приєднання до Паризької декларації щодо підвищення ефективності зовнішньої допомоги від 02.03.2005 р.	Визначення національних стратегій розвитку кожної країни-партнера Паризької декларації та забезпечення їх реалізації, поліпшення узгодження зовнішньої допомоги з пріоритетами, системами та процедурами країни-партнера, підвищення рівня відповідальності країн-донорів та країн-партнерів для розробки політичних курсів, стратегій та забезпечення їх виконання
Розпорядження Кабінету Міністрів України від 20.10.2011 р. №1075-р	Концепція планування, залучення, ефективного використання та моніторингу МТД і співробітництва з міжнародними фінансовими організаціями	Удосконалення механізмів залучення і використання МТД та фінансових ресурсів міжнародних фінансових організацій для підтримки розвитку економіки.
Розпорядження Кабінету Міністрів України від 11.09.2013 р. №697-р	Стратегія залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги і співробітництва з міжнародними фінансовими організаціями на 2013-2016 рр.	Визначення ключових напрямів, завдань, очікуваних результатів залучення МТД держав-донорів, міжнародних організацій та ЄС і співробітництва з міжнародними фінансовими організаціями
Проект Закону України від 29.11.2013 р. №3725	Про міжнародну технічну допомогу	Визначав правові та економічні засади планування, залучення і використання МТД

Продовження таблиці 1.1		
<p>Постанова Кабінету Міністрів України від 10.03.2017 р. №129, від 13.09.2017 р. №687, від 25.10.2017 р. №807, № 702 від 29.08.2018, № 725 від 05.09.2018, № 745 від 14.08.2019, № 916 від 06.11.2019, № 1072 від 04.12.2019, № 942 від 09.10.2020, № 933 від 19.08.2022</p>	<p>Удосконалення Порядку залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги</p>	<p>Врегульовано особливості реалізації проектів МТД, які спрямовані на підтримку розвитку інститутів громадянського суспільства. Розширено перелік випадків для застосування спрощеної процедури проведення перереєстрації МТД. Запроваджено механізм відкриття представництв донорських установ в Україні, посилення підзвітності реципієнтів та бенефіціарів щодо використання МТД шляхом обов'язкового оприлюднення інформації про них; підготовки щорічних звітів за новими формами про стан здійснення МТД, результати роботи над проектами; удосконалення процедури залучення та державної реєстрації проектів МТД</p>

Серед нормативно-правових міжнародних документів слід окремо виділити Паризьку декларацію щодо підвищення зовнішньої допомоги (2005 р.), яка визначає принципи та механізми реформування системи надання й управління допомогою, формує систему з 12 показників оцінювання прогресу її виконання.

Також, Паризька декларація визначає 6 взаємопов'язаних принципів підвищення ефективності зовнішньої допомоги:

1. Керівна роль країни-бенефіціара: країни відповідають за розробку чітких національних стратегій розвитку та забезпечують їх реалізацію, поліпшують власні державні інститути і ведуть боротьбу з корупцією.

2. Узгодження: поліпшення узгодження зовнішньої допомоги з пріоритетами, системами та процедурами країни-бенефіціара; країни-донори надають свою допомогу відповідно до визначених цілей країною-бенефіціаром.

3. Звітність: підвищення рівня підзвітності країн-донорів і країн-бенефіціарів перед своїми громадянами й урядом для розробки політичних курсів, стратегій та забезпечення їхнього виконання.

4. Гармонізація: уникнення дублювання проєктів шляхом надання інформації щодо завершених проєктів, забезпечення більш раціональної донорської діяльності для максимального підвищення її економічної ефективності.

5. Реформування та спрощення стратегій і процедур країн-донорів для заохочення спільної роботи й прогресивного узгодження з пріоритетами, системами й процедурами країн-партнерів.

6. Визначення критеріїв, стандартів виконання та підзвітності для національних систем країн-партнерів у сфері державного фінансового управління, системі закупівель, гарантій і природоохоронних оцінок відповідно до широко визнаних успішних практик, а також забезпечення їхнього швидкого й широкого застосування²⁵.

Виходячи з аналізу законодавства України, практики залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги в Україні наукова спільнота висловлює необхідність прийняття Закону України «Про міжнародну технічну допомогу». Адже, відповідно до п. 9 ч. 1 ст. 92 Конституції України засади зовнішніх зносин, зовнішньоекономічної діяльності, митної справи визначаються виключно законами України. В Україні вже прийняті Закони України «Про зовнішньоекономічну діяльність», «Про режим іноземного інвестування», «Про гуманітарну допомогу». Однак, базовий закон про міжнародну технічну допомогу не прийнято, хоча це, по суті, є прямою вимогою ст. 92 Конституції України²⁶.

²⁵Про приєднання України до Паризької декларації щодо підвищення ефективності зовнішньої допомоги: Указ Президента України від 19.04.2007 р. за № 325/2007. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/325/2007#Text>

²⁶Омельченко А.В. Адміністративно-правові засади використання міжнародної технічної допомоги в Україні. *Правове регулювання економіки*. 2017. № 16 [Електронний ресурс]. URL: https://kneu.edu.ua/userfiles/24_11_2015/2017/8_pdf.pdf

У більшості міжнародних нормативно-правових документах використовується поняття «міжнародна технічна допомога» (МТД). Необхідно відзначити, що немає точного визначення й самого поняття МТД²⁷.

Залежно від донора допомоги можна виділити такі типи МТД:

- а) офіційна допомога від державних установ країн світу;
- б) допомога від міжнародних неурядових організацій;
- в) допомога від приватних осіб.

3. Залежно від форми зворотності допомоги:

- а) безповоротна МТД;
- б) МТД поворотна у повному обсязі;
- в) МТД поворотна на пільгових засадах²⁸.

Виділено такі особливості надання МТД у сучасних умовах для України:

- 1) МТД надається переважно безповоротно;
- 2) міжнародна допомога звільняється від оподаткування (сплати митного збору та податку на додану вартість);
- 3) має цільовий характер; надається виключно з метою досягнення цілей міжнародних програм і проєктів.

Найпоширенішими видами МТД, які використовуються в сучасних умовах, є такі:

- а) надання технічних засобів;
- б) фінансові ресурси, гранти.

До видів науково-технічної міжнародної допомоги відносяться:

- а) проведення тренінгів, консультацій з метою набуття нових знань і навичок;
- б) передавання прав інтелектуальної власності;
- в) передавання нових технологій²⁹.

²⁷Беззубко Б. Міжнародна технічна допомога для України / *Галицький економічний вісник*, № 3 (64) 2020. С.210–216. URL.: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/pdf/64/855.pdf>

²⁸Беззубко Б. Міжнародна технічна допомога для України / *Галицький економічний вісник*, № 3 (64) 2020. С.210–216. URL.: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/pdf/64/855.pdf>

Залежно від спрямованості на вирішення конкретних завдань у міжнародній допомозі можливо виділити: гуманітарну допомогу; міжнародну технічну допомогу, яка здійснюється переважно в таких її видах: наукова й технічна.

Міжнародна технічна допомога може залучатись у вигляді:

- майна, необхідного для забезпечення виконання завдань проєктів (програм), яке ввозиться або набувається в Україні;
- робіт і послуг;
- прав інтелектуальної власності;
- фінансових ресурсів (грантів) у національній чи іноземній валюті;
- інших ресурсів, не заборонених законодавством.

Таким чином, проаналізувавши чинне законодавство України, можна дійти висновку, що міжнародна технічна допомога може залучатись у вигляді будь-якого майна, необхідного для забезпечення виконання завдань проєктів (програм), яке ввозиться або набувається в Україні; робіт і послуг; прав інтелектуальної власності; фінансових ресурсів (грантів) у національній чи іноземній валюті; інших ресурсів, не заборонених законодавством, у тому числі стипендій. Проєкти (програми) підлягають обов'язковій державній реєстрації в Мінекономрозвитку. Державна реєстрація проєктів (програм) є підставою для акредитації їх виконавців, а також реалізації права на одержання відповідних пільг, привілеїв, імунітетів, передбачених законодавством і міжнародними договорами України³⁰.

Підсумовуючи вищенаведене, проаналізувавши існуючий стан правового регулювання МТД в Україні підтримуємо позицію науковців про необхідність прийняття Закону України «Про міжнародну технічну допомогу», який би визначив стратегічне бачення основних напрямків МТД в нашій державі, особливо з врахування російської агресії на територію

²⁹Беззубко Б. Міжнародна технічна допомога для України. *Галицький економічний вісник*, № 3 (64) 2020. С.210–216. URL: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/pdf/64/855.pdf>

³⁰Омельченко А.В. Адміністративно-правові засади використання міжнародної технічної допомоги в Україні. *Правове регулювання економіки*. 2017. № 16 [Електронний ресурс]. URL: https://kneu.edu.ua/userfiles/24_11_2015/2017/8_pdf.pdf

України та забезпечив би чітке розуміння та регулювання пріоритетів для довгострокового розвитку нашої держави та окремих територій.

Також, приходимо до висновку, що проекти МТД для країн-бенефіціарів надають якісно нові можливості розвитку та низку переваг. Адже, в рамках проекту МТД держава отримує унікальні ресурси, новітні технології, передовий світовий досвід для розв'язання стратегічних завдань розвитку. По-друге, МТД майже завжди є безповоротним фінансовим ресурсом, який дає змогу зменшити навантаження на державний чи місцевий бюджети. По-третє, МТД відіграє роль інструменту реалізації політики міжнародної інтеграції, пришвидшеного долучення економіки країни-бенефіціара до процесів глобалізації, здійснення структурних реформ і створення ринкової інфраструктури, розв'язання економічних та соціальних проблем. Для країни-донора надання МТД сприяє покращенню свого політичного іміджу і здобуття прихильності, що сприяє просуванню інтересів країни-донора на міжнародній арені.

1.3 Стан надання міжнародної технічної допомоги Україні

При аналізі сучасного стану МТД потрібно враховувати жорстокі реалії нашого сьогодення – а саме російську агресію на наші території, яка розпочалася не 24 лютого 2022 року, а ще в далекому тепер для нас 2014 році. Тому і напрями реалізації більшості проектів МТД за останні 10 років були і є спрямовані на відповідні сфери життєдіяльності нашої держави.

Так, ключовими секторами, куди міжнародні донори спрямовували допомогу, були і залишаються: національна безпека і оборона, ядерна безпека, урядування та громадянське суспільство, охорона здоров'я, освіта і наука, енергетика та енергоефективність, банківський та фінансовий, аграрний сектори, регіональний розвиток, відновлення деукопованих територій, підтримка ВПО, релокованого бізнесу тощо³¹.

³¹ Головні іноземні донори державного бюджету України в 2022 році. Графіка Центру економічних стратегій, звіт від грудня 2022 року URL: <https://ces.org.ua/economy-of-ukraine-during-the-war-december-amndhe-results-of-the-year/>

Найбільшими донорами для України є Сполучені Штати Америки. Іншими – Канада, ФРН, Швеція, Швейцарія, Японія, Туреччина, Данія, а також ЄС та організації системи ООН, ЄБРР.

Актуальний перелік проєктів міжнародної технічної допомоги, зареєстрованих в Секретаріаті Кабінету Міністрів України, станом на 02.10.2023 налічує 561 проєкти. Головними партнерами із розвитку України за кількістю проєктів МТД є США та ЄС – більше 300 проєктів³². Вклад міжнародних партнерів склав 60% від усього додаткового фінансування, що отримав український бюджет з початку повномасштабного вторгнення³³.

Головні іноземні донори державного бюджету України в 2022 році представлені на рис 1.1.

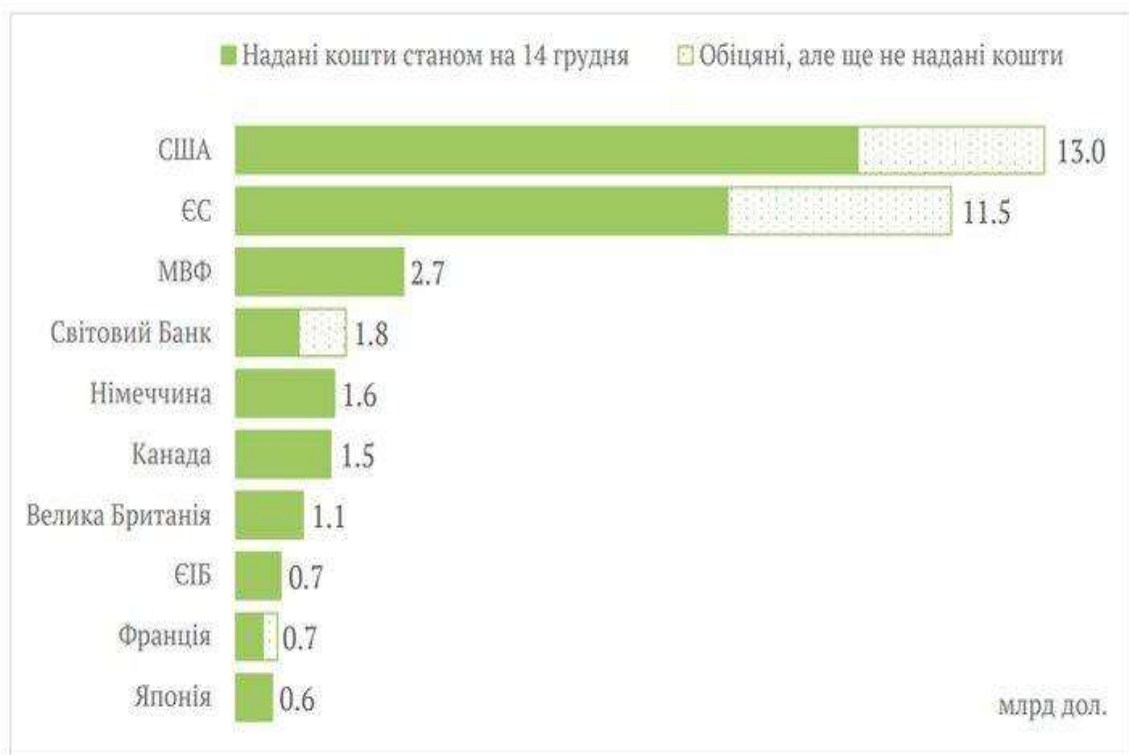

Рис. 1.1 – Головні іноземні донори державного бюджету України в 2022 р.³⁴

³²Міжнародна допомога. Перелік зареєстрованих проєктів з планами закупівель. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/mizhnarodna-dopomoga/pereliki-zareyestrovanih-proektiv-z-planami-zakupivel>

³³Головні іноземні донори державного бюджету України в 2022 році. Графіка Центру економічних стратегій, звіт від грудня 2022 року URL: <https://ces.org.ua/economy-of-ukraine-during-the-war-december-amndhe-results-of-the-year/>

³⁴Головні іноземні донори державного бюджету України в 2022 році. Графіка Центру економічних стратегій, звіт від грудня 2022 року URL: <https://ces.org.ua/economy-of-ukraine-during-the-war-december-amndhe-results-of-the-year/>

Якщо розглядати обсяг МТД відповідно до певного сектору економіки, то від початку російської агресії Сполучені Штати надали українській армії озброєння на суму понад 20 мільярдів доларів. Загальна сума міжнародної допомоги, яка надійшла до бюджету України з 24 лютого, перевищила 28 млрд дол.³⁵

У підсумку з 24 лютого на 14 грудня від міжнародних партнерів у бюджет України від іноземних партнерів надійшло 28,1 мільярдів доларів, підраховали у звіті Центру економічних стратегій. Серед цих коштів приблизно 12 млрд грн – це гранти³⁶.

Після 24 лютого 2022 року Україна отримала 46,5 млн дол міжнародної технічної допомоги на потреби у медичній галузі. Зокрема є актуальними і дієвими такі проєкти зі США як «Розбудова стійкої системи охорони здоров'я» на суму 45 млн дол та проєкт зі Швейцарією «Реабілітація травм війни в Україні» на суму 1,5 млн дол.³⁷

Також, у сфері фінансів здійснювалась активна підтримка Міністерства фінансів України, адже протягом 2022 року Міністерство брало участь у реалізації 9 проєктів міжнародної технічної допомоги. Проєкти міжнародної технічної допомоги реалізовувалися за фінансової підтримки Уряду Федеративної Республіки Німеччини, Японії, США, Європейського банку реконструкції та розвитку, Європейського Союзу.

Основні напрямки надання допомоги:

- інституційна спроможність, прозорість бюджету, фіскальні ризики, податкова та митна система;
- підтримка малого та середнього підприємництва;
- реформа банків державного сектору;

³⁵ Мірер П. Скільки грошей Україна отримала в 2022 році від США та міжнародних союзників / суспільне. Новини URL: <https://suspilne.media/280175-skilki-grosey-ukraina-otrimala-vid-ssa-ta-miznarodnih-souznikiv/>

³⁶ Головні іноземні донори державного бюджету України в 2022 році. Графіка Центру економічних стратегій, звіт від грудня 2022 року URL: <https://ces.org.ua/economy-of-ukraine-during-the-war-december-amndhe-results-of-the-year/>

³⁷ З початку вторгнення Україна отримала 46,5 млн дол міжнародної технічної допомоги на медичні потреби. StateWatch за підтримки Міжнародного фонду «Відродження» у межах проєкту «Підзвітна відбудова системи охорони здоров'я України». URL: <https://statewatch.org.ua/publications/z-pochatku-vtorhnennia-ukraina-otrymala-46-5-mln-dol-mizhnarodnoi-tekhnichnoi-dopomohy-na-medychni-potreby/>

- підтримка розвитку ІТ Мінфіну, підтримка напрямку бухгалтерського обліку і аудиту;
- покращення роботи державного фінансового сектора України у процесі впровадження структурних реформ та наближення до стандартів Європейського Союзу³⁸.

Охопити та проаналізувати в межах одного дослідження всі проекти не видається можливим. Проте, наведемо кілька з них, що характеризують досить широкий спектр допомоги.

Так, найменшу допомогу у сумі 14,0 тис. ЄВРО від ЄС для Міністерства освіти і науки України надано на проєкт – Європейська інтеграція України – історичні аспекти (№ 5224 у Переліку) або 30,0 тис. ЄВРО від ЄС на Європейську гуманістичну візію в управлінні людськими ресурсами (№5110 у переліку) у 2022 році до найбільшої – 281,7 млн. дол. США фінансування для надання Міноборони України військової техніки, майна та послуг США (програма була зареєстрована 19 січня 2022 року та розрахована до 2024 року)³⁹.

З аналізу Переліку зареєстрованих проєктів з планами закупівель Кабінету Міністрів України дійсно підтверджується факт, що надання МТД закордонних донорів у сектор національної безпеки та оборони є найвагомим.

Програм з інших питань, які би перевищили планку у 100 млн дол. США, було не так вже й багато. Наприклад, № 5108–04 — зміцнення громадської довіри (252,1 млн дол.США). Її зареєстрували у квітні 2022 року. Донором стала компанія зі Сполучених Штатів, а реципієнтами — благодійні та громадські, урядові та неурядові організації, новинна служба, неформальні групи, приватні волонтерські організації.

³⁸Моніторинг проєктів міжнародної технічної допомоги / офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: https://mof.gov.ua/uk/monitoring_of_international_technical_assistance_projects-422

³⁹ Міжнародна допомога / Перелік зареєстрованих проєктів з планами закупівель URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/mizhnarodna-dopomoga/pereliki-zareyestrovanih-proektiv-z-planami-zakupivel>

Міжнародні партнери постійно допомагали із супроводженням різноманітних реформ.

Так, наприклад, на фінансування заснування та функціонування інституту бізнес–омбудсмана в Україні у 2021 році ЄБРР зареєстрував проєкт №4815 на суму 4,2 млн. дол. США. Реципієнтом значиться громадська спілка.

Щоправда, під досить об’ємні реформи іноді планувалися зовсім мізерні суми. Так, на підтримку реформування системи виконання судових рішень (болюча проблема для кожного юрист-практика) у 2018 році ОБСЄ виділив Мін’юсту аж 35 тис. ЄВРО. Допомогу у забезпеченні принципів верховенства права та прав людини у законодавчій та судовій практиках в 2017 році ОБСЄ оцінило в 45 тис. ЄВРО⁴⁰.

Підсумовуючи вищенаведене можна визначити, що найбільшими донорами для України були та залишаються Сполучені Штати Америки та Європейський Союз. Іншими донорами є Канада, ФРН, Швеція, Швейцарія, Японія, Туреччина, Данія, а також організації системи ООН, Світовий банк, ЄБРР, ОЕСР. За всі роки співробітництва донорами виділено понад 9 мільярдів доларів США.

Також варто наголосити, що після 24 лютого 2022 року сама концепція отримання МТД зазнала об’єктивних змін, а саме:

– переважна кількість конкурсів відтепер орієнтуються саме на громадські або благодійні організації, що обумовлено спрощеною процедурою переказу та освоєння коштів міжнародних партнерів та менш бюрократизований процес закупівель необхідного обладнання/виконання робіт тощо. Тут варто наголосити, що з початку повномасштабного вторгнення росії на територію України, а саме з 9 червня 2022 року, діє Постанова КМУ «Про затвердження Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного

⁴⁰Богатир В. На що саме Україні виділяли мільярди доларів міжнародної допомоги під час війни (таблиця) / Закон і Бізнес. Не зброєю єдиною. URL: <https://zib.com.ua/ua/152332.html>

стану», яка суттєво обмежила видатки з бюджетів громад, так і держави в цілому. Рішенням для громад, які бажають брати участь в МТД, є швидке налагодження партнерських відносин з міжнародними організаціями з якими вони можуть комунікувати та спільно реалізовувати проєкти через громадські об'єднання;

– змінено підходи до організації конкурсів МТД та терміни подачі заявки: все здійснюється в стислі терміни, або/та іноді проєкти орієнтовані на певні території (наприклад, т.з. «тилові» області, або ж навпаки – на «прифронтові»), певну категорію населення (ВПО), тому громадам треба дуже швидко реагувати;

– змінено напрямки реалізації міжнародної допомоги, адже в перші дні війни – це виключно гуманітарна допомога, мета якої була завадити продовольчій та соціальній кризам на певних територіях. Пізніше – додалися інші пріоритети: підтримка поточної діяльності громадських організацій; робота з ВПО, їхня інтеграція у громаду; підтримка працевлаштування, релокації підприємств у інші регіони.

Неважко передбачити, що після справедливої Перемоги над агресором, 2024 і наступні роки, будуть роками активного та довгострокового відновлення територій та реконструкції, адаптації економіки до реалій післявоєнного життя і буде логічним, що усі проєкти МТД матимуть відповідне спрямування та напрямки.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ РОЛІ МІЖНАРОДНОЇ ТЕХНІЧНОЇ ДОПОМОГИ ДЛЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ГАЛИЦЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

2.1 Галицька міська територіальна громада: коротка характеристика соціально-економічного розвитку

Перш ніж перейти до викладу основного матеріалу підрозділу та розділу в цілому, варто зазначити, що станом у жовтні 2023 року в Галицькій міській територіальній громаді Івано-Франківської області завершився процес розроблення Стратегії розвитку громади, до якого залученні посадові особи органу місцевого самоврядування, фахівці різних галузей управління та громадськість Галицької громади, а також національні експерти, а координацію роботи покладено на заступника міського голови з питань діяльності виконавчих органів міської ради – магістранта та виконавця цієї магістерської роботи. У зв'язку з цим, уся інформація, статистичні дані та графіки отримано в процесі виконання службових обов'язків та є достовірними, відкритими, об'єктивними, адже є основою стратегічного документу, який підлягає обов'язковому оприлюдненню, обговоренню та затвердженню Галицькою міською радою⁴¹.

Нижче висвітлений профіль громади сформований на основі аналізу офіційного вебсайту громад⁴² та змісту Стратегії розвитку Галицької міської територіальної громади⁴³.

Галицька міська територіальна громада знаходиться у західній частині України, північно-східній частині Івано-Франківської області. Адміністративний центр територіальної громади знаходиться в м. Галич,

⁴¹ Офіційний сайт Галицької міської ради / URL: <https://galycka-gromada.gov.ua/news/1689659442/>

⁴² Там само

⁴³ Там само

який віддалений на 26 км по автомагістралі та 29 км по залізниці від обласного центру м. Івано-Франківськ.

Територіальна громада займає площу 245,6 км², з населенням 20273 мешканці, у тому числі в місті Галич – 5506 ос.

Місто Галич розміщене на автомобільній дорозі державного значення Н-09 Мукачево-Львів.

У місті Галичі розташована однойменна залізнична станція Галич.

Громада межує з Бурштинською, Більшівцівською, Дубовецькою, Єзупільською, Ямницькою громадами Івано-Франківського району Івано-Франківської області та Калуською, Войнилівською громадами Калуського району Івано-Франківської області.

Через територію міста Галич, сіл Перлівці, Поплавники протікає річка Дністер, сіл Залуква, Шевченкове – р. Лімниця, де може успішно розвиватись «зелений туризм».

В сучасному форматі Галицька міська територіальна громада була сформована відповідно до Розпорядження Кабінету Міністрів України №483 - р від 22 квітня 2020 року⁴⁴ – до складу громади було включено 25 населених пунктів (територія колишніх 12 рад). Перші вибори в громаді відбулись 25 жовтня 2020 року.

Населення громади станом становить 20267 чол. (рис. 2.1). Діти віком до 18 років – 3639 осіб, що становить 17,9 % від кількості всього населення громади. Даний показник дещо вищий середнього показника по Україні, який становить 17,7 %.

Працездатне населення громади – 11461 особа, що складає 56,5 % від кількості всього населення громади, що є нижчим показником, ніж середній по Україні (58,9 %).

Осіб старшого та похилого віку – 5157, або 25,4 % всього населення громади. Цей показник також є дещо вищим, ніж середній показник по

⁴⁴ Розпорядження Кабінету Міністрів України від 22 квітня 2020 р. № 483-р «Про затвердження перспективного плану формування територій громад Івано-Франківської області» / URL: <https://ips.ligazakon.net/document/KR200483?an=342>

Україні, який становить 23,4 %.

Рис. 2.1– Населення Галицької міської територіальної громади

Від початку повномасштабного вторгнення на території громади зареєстровано 3589 внутрішньо переміщених осіб, з них у сільській місцевості – 1988 осіб, і м. Галич – 1601 особа. Діти до 18 років – 1044 особи. У пунктах тимчасового перебування проживають 192 дорослих та 88 дітей (ДЛОК «Сокіл»).

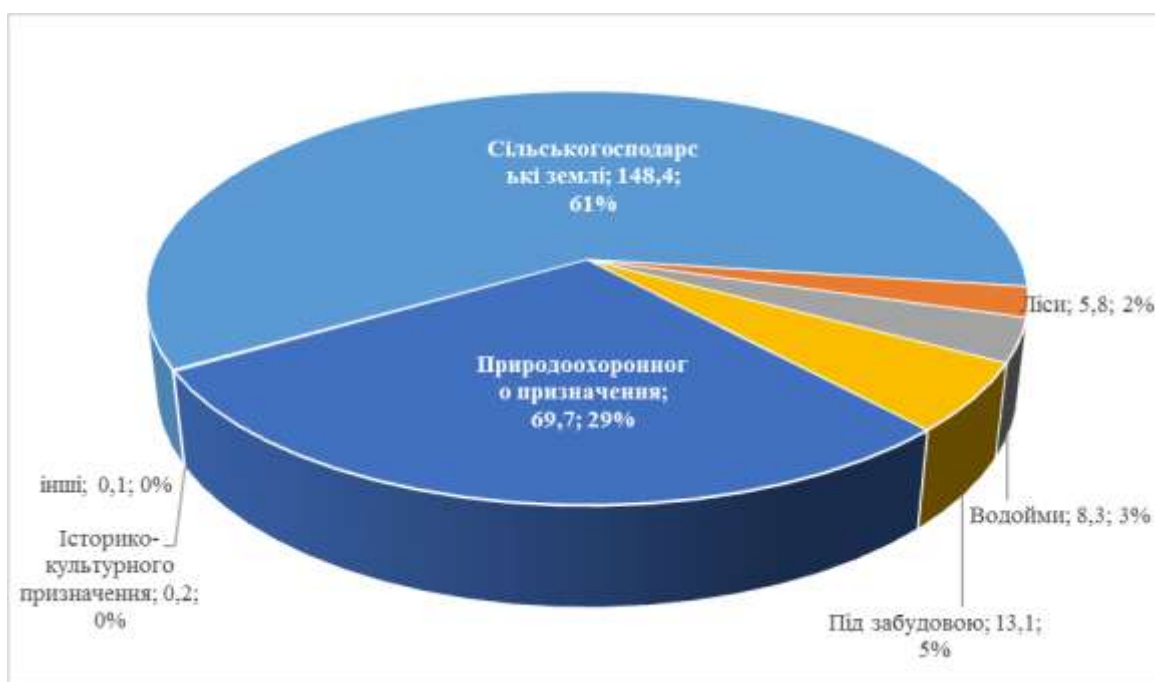
Станом на 01.10.2023 року в громаді офіційно проживає близько 500 ВПО.

Площа громади дорівнює 245,6 км². Структура земельного фонду територіальної громади подано в табл. 2.1 та на рис. 2.2.

Площа сільськогосподарських угідь складає 148,4 км², з них ріллі – 107,4км². Основними культурами, вирощуванням яких займаються сільськогосподарські підприємстваєзернові, бобові та технічні культури.

Таблиця 2.1 – Структура земельного фонду територіальної громади

Категорія земель	Площа, км ²	%
Землі сільськогосподарського призначення	148,4	60
Ліси	5,8	2
Водойми	8,3	3
Під забудовою	13,1	5
Природоохоронного призначення	69,7	28
Історико-культурного призначення	0,2	1
інші	0,1	1
Всього	245,6	100

Рис. 2.2 – Структура земельного фонду територіальної громади

Як видно з представленої рис. 2.2, структура земель Галицької міської територіальної громади свідчить про переважно сільськогосподарський профіль громади (61% території – землі аграрного призначення), що створює необхідність врахування в розвитку громади комплексу проектів для підтримки та розвитку сільського господарства. Також характерною рисою Галицької громади є те, що на її території розташовано землі

природоохоронного та історико-культурного призначення – біля 28% території (зокрема, державний заповідник «Давній Галич»), що створює сприятливі умов для подальшого розвитку туристичної сфери, яка може концентруватись навколо існуючих туристичних «магнітів». Значна частина території громади, яка має статус земель природоохоронного призначення, містить лісові насадження, луки та болота.

З метою захисту традиційного характеру середовища населених місць України та відповідно до статті 32 Закону України «Про охорону культурної спадщини»⁴⁵ місто Галич разом із селом Крилос та селом Шевченкове ввійшли до Списку історичних населених місць України, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 26 липня 2001 р. № 878⁴⁶.

Історичне населене місце – це місто, селище чи село, яке зберегло повністю або частково свій історичний ареал з об'єктами культурної спадщини і пов'язані з ними розпланування та форму забудови, типові для певних культур або періодів розвитку.

Указом Президента України від 9 серпня 2004 року, в межах Галицького району Івано-Франківської області, з метою збереження, відтворення та раціонального використання типових та унікальних лісових, лучно-степових та водно-болотних природних комплексів і об'єктів, які мають особливу природоохоронну, наукову, історико-культурну, оздоровчу, освітню та естетичну цінності, було створено Галицький НПП. Загальна площа земель парку – 14684,8 га. В тому числі в межах громади – 6970 га. Цей фактор є важливим аспектом, який можна розцінювати як потенціал громади в розвитку МТД у сфері туризму і відпочинку, в тому числі – з використанням міжмуніципального співробітництва з іншими громадами, на території яких розташований Галицький національний природний парк.

⁴⁵ Закон України «Про охорону культурної спадщини» / URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14#Text>

⁴⁶ Постанова Кабінету Міністрів України від 26 липня 2001 р. № 878 «Про затвердження Списку історичних населених місць України» / URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/878-2001-%D0%BF#Text>

Основним джерелом доходів мешканців громади є заробітна плата в бюджетній сфері, доходи від підприємницької діяльності та доходи, отримані за виконання сезонних робіт за межами громади та України. Оскільки в громаді в основному сільське населення, а м.Галич невелике, то майже всі домоволодіння (близько 85%) мають підсобне господарство та земельні ділянки, де вирощують городину.

Середньомісячна заробітна плата офіційно працевлаштованих мешканців Галицької громади станом на 01 січня 2021 року склала 7964 грн., що на 35% менше від такого показника по області. Негативна тенденція нижчого рівня доходів мешканців Галицької громади в порівнянні з середніми показниками по країні підтверджується індексом податкоспроможності, який в 2020 році склав лише 0,54.

Структуру економіки Галицької територіальної громади складають:

- деревообробна промисловість;
- виробництво альтернативних джерел енергії;
- торгівля;
- сільське господарство;
- харчова промисловість.

За даними аналізу економічного розвитку в громаді відсутні великі підприємства. Всі підприємства відносяться до малих. У промисловості найбільшу питому вагу займають підприємства деревообробної галузі (близько 35%).

В 2022 році промисловими підприємствами громади реалізовано продукції (товарів, послуг) на суму 153948,8 тис.грн. Найвищий показник обсягу реалізованої промислової продукції в Галицькій громаді надається двома промисловими підприємствами ТОВ «АлестаЮА», що складає 49,9% від загального обсягу реалізації продукції, та підприємством альтернативної енергетики ТОВ «СОЛАРЗАЛУКВА», що становить 26% від загального обсягу реалізації продукції. У розрахунку на 1 особу населення обсяг

реалізованої продукції станом на 01.01.2023 склав 7,6 тис.грн., тоді як на 01.01.2022 цей показник становив 14,9 тис.грн.

Обсяг реалізованої продукції промисловими підприємствами за 2022 рік зменшився на 47,3% до відповідного показника за 2021 рік, що є наслідком військової агресії російської федерації проти України з 24 лютого 2022 року та пошкодження об'єктів критичної інфраструктури (енергетичних об'єктів), і в результаті застосування графіків екстрених та аварійних відключень електроенергії.

Середньооблікова чисельність штатних працівників на промислових підприємствах громади налічує 181 особу, середня заробітна плата яких, станом на 01.01.2023 року склала 8948,99 грн.

В структурі обсяг реалізованої промислової продукції займав:

1. підприємств деревообробної галузі склав 85222,68 тис. грн. (55,4% загального обсягу);
2. підприємств альтернативної енергетики склав 59341,36 тис. грн. (38,5% загального обсягу);
3. підприємств житлово-комунальної галузі склав 7503,3 тис. грн.(4,9% загального обсягу);
4. підприємств переробної галузі склав 995,0 тис. грн. (0,6% загального обсягу);
5. підприємств з ремонту і технічного обслуговування електричного устаткування – 886,44 тис. грн. (0,6% загального обсягу)

На території громади здійснюють свою діяльність 65 підприємств малого та середнього бізнесу та 510 фізичних осіб підприємців. По факту, щороку спостерігається зменшення кількості найманих працівників у сфері малого бізнесу. Як наслідок, проходить трансформація малого і середнього підприємництва у інший вид підприємницької діяльності – у фізичні особи підприємці. Характерною особливістю діяльності малого підприємництва в громаді залишається орієнтація на торгівельну діяльність.

На даний час кількість ФОП залишається стабільною. Під час карантину, запровадження воєнного стану з 24 лютого 2022 року підприємницька діяльність була частково обмеженою, але повністю ФОП-и діяльність не припиняли.

У населених пунктах старости проводять активну роботу щодо дотримання законодавства та забезпечення сплати податків підприємцями у сфері торгівлі. На думку членів робочої групи рівень «тіньового» бізнесу у громаді низький.

На даний час заборгованість із сплати податків суб'єктами господарювання становить близько 12% від загальної суми нарахованого податку, в тому числі, по сплаті акцизного збору – 0,2%.

Суб'єкти господарювання, які здійснюють зовнішньоекономічну діяльність на території громади – ТзОВ «Галфанера», ТзОВ «АЛЕСТАЮА», ТОВ «ЗАХІД ШПОН», ТОВ «НАРМАН», ТОВ «ГАЛ-МЕТАЛ», ПАТ «Галицький механічний завод», ТОВ «Дріада-ІФ», що становить 12% до загальної кількості підприємств, які проводять господарську діяльність.

Партнерами у зовнішній торгівлі товарами були нерезиденти із 23 країн світу. Основні обсяги експорту товарів були направлені до Польщі, Словаччини, Боснії і Герцеговини, Туреччини, Німеччини, Таїланду, Данії, Іспанії, Румунії, Чехії. Значне нарощення експорту відбулося до Таїланду, Данії, Іспанії, Румунії, Польщі, Боснії і Герцеговини, Разом з тим зменшилися експортні поставки до Туреччини та Чехії.

Серед сільськогосподарських підприємств громади переважають фермерські господарства, які спеціалізуються на вирощуванні зернових, бобових та технічних культур.

На території громади зареєстрованих холдингів немає, однак деякі великі агрокомпанії орендують земельні ділянки, договори-оренди на які укладені у попередніх роках. Наявне на орендованих землях нерухоме майно (в т.ч. – колишні тваринницькі ферми) не використовується, а вся територія навколо – в оренді. Така ситуація є певною перешкодою для відновлення

розвинутого раніше на території громади тваринництва – нові інвестори, які готові розвивати тваринництво, потребують землі для формування харчової бази, однак вільних ділянок немає.

У громаді є потенціал для розведення кіз та овець, реалізації козячої та овечої продукції, враховуючи близькість до обласного центру, де зосереджена велика кількість закладів громадського харчування, птахівництва та вирощування екологічно чистих культур.

Протягом останніх років вкладено інвестиції у будівництво сонячних електростанцій такими підприємствами: ТзОВ «СоларЗалуква», ТзОВ «Енергія Галич», ТОВ «Галсанінвест».

Компанія ТОВ «СОЛАРЗАЛУКВА» (власником якої є Литовська компанія «ModusEnergyInternationalB.V.») є учасником українського ринку відновлюваної енергетики з 2019 року в ролі незалежного виробника електроенергії з відновлюваних джерел енергії (ВДЕ).

Доходи Галицької міської територіальної громади в 2022 році – всього 181,33 млн .грн. (рис. 2.3).

Рис. 2.3 – Доходи Галицької міської територіальної громади в 2022 році

У 2022 році запланований бюджет громади становить (з врахуванням уточнень станом на 31.12.2022) 181,33 млн. грн., з яких власні доходи – 90,05 млн. грн., або 49,7%. Громада отримує трансфертів з інших бюджетів

на загальну суму 91,28 млн. грн. (50,3 %), в тому числі – освітню субвенцію в розмірі 62,31 млн. грн., базову дотацію в розмірі 15,79 млн. грн.

Структура власних доходів громади в 2022 році – всього 90,05 млн. грн. (рис. 2.4).

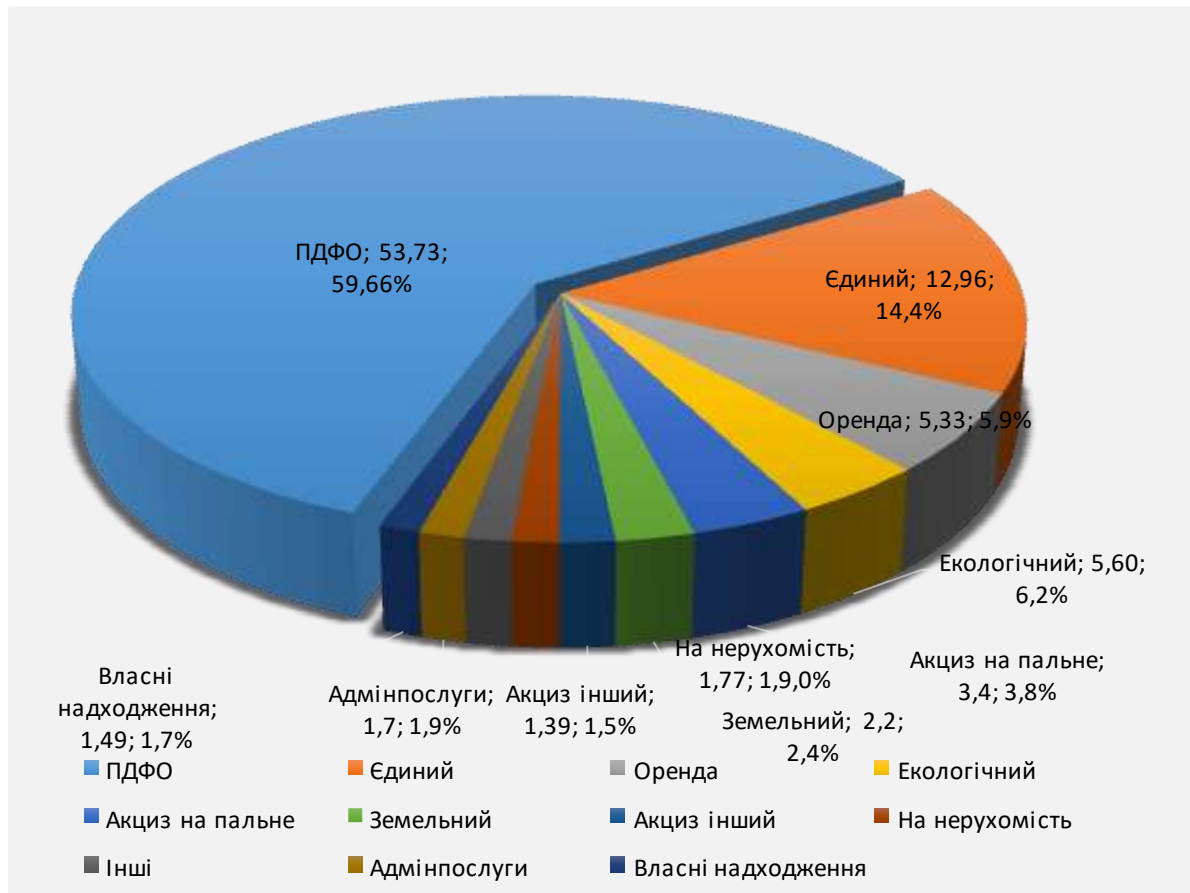

Рис. 2.4 – Структура власних доходів громади в 2022 році

В структурі власних доходів громади в 2022 році основним джерелом надходжень був податок на доходи фізичних осіб в сумі 53,73 млн. грн., що складає 59,66% надходжень, єдиний податок – 12,96 млн. грн., або 14,4 % та плата за землю – 7,5 млн. грн., або 8,3%.

Сума загальних видатків Галицької міської громади в 2022 році складала 182,68 млн грн.

Головними напрямками видатків стали: видатки на шкільну освіту – 90,15 млн. грн. (49,3%), крім того, в цій сфері громада витратила на дошкільну освіту 16,38 млн. грн. (9,0%) та на інші видатки в галузі освіти –

11,47 млн. грн. (6,2%). Отже, загальні видатки громади на забезпечення всіх видів освітніх послуг склали 118,00 млн. грн., або 64,6%. В той же час, на послуги в галузі освіти громада отримала у вигляді субвенцій 68,21 млн. грн. Таким чином, громада за рахунок власного бюджету дофінансовує освітні послуги в розмірі 49,79 млн. грн.

Другими за розміром напрямком видатків стали видатки на адміністрування громади (утримання ради та її виконавчих органів) – 27,71 млн. грн. (15,1% від загального бюджету, або 15,2% від дохідної частини бюджету). Крім того, громада витратила на соціальну сферу 10,95 млн. грн. (6,0%), на ЖКГ 9,29 млн. грн. (5,0%) та на видатки в сфері економічної діяльності 1,94 млн. грн. (1,06%).

В структурі видатків міського бюджету найбільшу питому вагу займає заробітна плата – 145,79 млн. грн. (79,8%).

Підсумовуючи проведений аналіз економічних показників Галицької територіальної громади можна виокремити такі основні проблеми:

- посилення міграційного скорочення населення громади;
- безробіття і виїзд кваліфікованої робочої сили за кордон у зв'язку із низькою заробітною платою в Україні та російською агресією;
- зношеність комунальної інфраструктури та інженерних мереж;
- незадовільний стан доріг на території громади, у тому числі міських доріг;
- значне падіння розмірів іноземних інвестицій;
- нерозвиненість інфраструктури підтримки мікро– та малого бізнесу;
- недостатність кількості сучасних інструментів фінансової підтримки малого та середнього бізнесу громади;
- екологічні проблеми (забруднення, деградація ґрунтів, забруднення повітря, незадовільні засоби утилізації твердих, небезпечних та токсичних відходів,)

- недостатність коштів на промоцію туристичних продуктів громади.

В той же час, можна визначити і ряд місцевих потенціалів, на яких в подальшому можна базувати розвиток громади:

- деревообробна галузь: підприємства з виробництва деревини та виробів з неї є інвестиційно привабливими для іноземного капіталу.

- вигідне географічне розміщення (сусідство Галицької громади з Івано-Франківською громадою, до м. Івано-Франківськ 25 км) – це дасть можливість розвитку нового житлового будівництва, і відповідно сприятиме збільшенню інвестицій в громаду та міграційному приросту населення.

- наявність вільних виробничих площ та земельних ділянок, придатних для розміщення інвестицій.

- значний потенціал та позитивна динаміка розвитку відновлювальної енергетики у промислових масштабах та приватному секторі. Громада має вільні земельні ділянки зі сприятливими умовами для встановлення сонячних панелей (геліо електростанції).

- відкриті поклади сланцевого газу на «Олеській площі». Олеська ділянка майже повністю охоплює територію Тлумацької, Галицької, Тисменицької, Рогатинської громад.

- значна частка сільськогосподарських угідь.

- водні ресурси (Дністер, Лімниця, Луква, Гнила Липа), ресурси гравію, глини, придатної для випікання цегли.

- наявність природно-заповідного фонду.

- розвинена транспортна логістика. Існує можливість створення потужностей з переробки твердих побутових відходів, продукт якої можна використовувати як сировину на Івано-Франківському цементно–шиферному комбінаті.

Громада розташована в зоні насичення історико-культурними пам'ятками, в тому числі унікальними (мури Галицького замку IX–XIII–XVII ст., фундаменти Успенського Собору (XII століття), церква Пантелеймона

(1194 р., с. Шевченкове), церква Різдва Христового (XIII ст., м. Галич), Старостинський замок (XVII ст., м. Галич), церква Успіння Пресвятої Богородиці (XVI ст.), каплиця св. Василя (XVIIст) тощо), що створює умови для розвитку туризму.

Валова частка внутрішнього туризму в Галицькій громаді в рази зросла, що обумовлено в першу чергу наявністю великої кількості внутрішньо-переміщених осіб в області, які знайшли прихисток від жахів війни, а по-друге, неможливістю/обмеженістю виїзду за кордон і мешканців регіону, що спричинило і зростання внутрішнього туризму серед мешканців західних областей України. У зв'язку з цим, необхідна розбудова туристичної індустрії, розвиток туристичної інфраструктури для активного дозвілля (зелений туризм, рекреація, туристичні маршрути, відпочинкові зони, сучасні простори для відпочинку та риболовлі, музеї, зокрема, єдиний в Україні Музей караїмської історії та культури, та історичні місця тощо).

У громаді є унікальні передумови щодо розвитку релігійного туризму як екскурсійного, так і паломницького напрямів, це зумовлено багатою історією розвитку християнства на території громади та перебуванням в храмі на Крилоській горі безцінної Галицької чудотворної ікони Пресвятої Богородиці.

В громаді також присутній та добре розвинутий рекреаційний потенціал: науково-пізнавальний екотуризм, наприклад, у Галицькому НПП презентують орнітотури, музей «Природа Землі Галицької», експериментально-експозиційну ботанічну ділянку «Лучно-стєпова та кальцієво-петрофільна рослинність Галицького національного природного парку», функціонування центру реабілітації диких тварин як альтернативи обласного зоопарку.

Якщо вести мову про людські ресурси, які можуть бути рушійною силою для розвитку як малого підприємства, так і для великих промислових об'єктів територіальної громади, то високий рівень освіченості місцевого населення є також потужним потенціалом громади.

Таким чином, здійснений аналіз соціально-економічного розвитку Галицької територіальної громади дає підстави для позитивного прогнозу щодо наявності потенціалу, актуальних напрямків та ресурсів для залучення матеріально-технічної допомоги в громаду та можливість її реалізації.

2.2 Внесок міжнародної технічної допомоги в соціально-економічний розвиток Галицької територіальної громади

Для Галицької територіальної громади отримання міжнародної технічної допомоги є одним із пріоритетних напрямів співпраці з міжнародною спільнотою, стабільним джерелом довгострокового фінансування пріоритетних проєктів соціально-економічного розвитку, втілення структурних реформ, створення можливостей доступу до кращої міжнародної практики, стандартів та еталонів міжнародної спільноти.

Формування та реалізація місцевої політики з питань залучення, використання, реалізації проєктів МТД, здійснення їхньої координації покладенона заступника міського голови з питань діяльності виконавчих органів Галицької міської ради, а безпосередній супровід та реалізацію таких проєктів покладено на конкретний структурний підрозділ, який відповідальний за певну сферу життєдіяльності.

Розпочинаючи характеристику стану МТД та її внеску в соціально-економічний розвиток Галицької територіальної громади варто наголосити, що умовно, проте дуже чітко, весь процес участі/залучення МТД в громаду можна поділити на 2 періоди:

– з 2020 року (становлення Галицької міської територіальної громади як однієї з 62 громад Прикарпаття) до 24 лютого 2022 року (день російського вторгнення на територію України);

– з березня 2022 року і дотепер (зміна векторів та напрямів допомоги, а саме враховуючи складну соціально-економічну ситуацію в державі та громаді зокрема, визначення пріоритетною гуманітарну допомогу та

поступове відновлення співпраці з міжнародними донорами та участь в проєктах МТД із модифікованими до реалій війни цілями та завданнями.

Відповідно виклад основного матеріалу підрозділу буде відповідати згаданій хронології.

Розглянемо найвагоміші проєкти МТД, які дали можливість залучити в економіку громади фінансовий ресурс, а також забезпечили інституційну підтримку певних галузей управління громади.

DECIDE⁴⁷ – це швейцарсько-український проєкт «Децентралізація для розвитку демократичної освіти». Він спрямований на підтримку реформ в освіті та процесів децентралізації для розвитку в Україні ефективної системи управління освітою. Головна мета проєкту DECIDE – допомогти жителям територіальних громад долучитися до демократичного врядування та отримати рівний доступ до якісної освіти.

DECIDE покликаний сприяти:

- посиленню потенціалу ТГ у розробці та практичній реалізації децентралізованих моделей управління освітою, включаючи стратегії розвитку освіти та плани їх впровадження;
- підвищенню професійного рівня посадових осіб місцевого самоврядування ТГ в цілому та працівників структурних підрозділів, які відповідають за освіту в ТГ;
- удосконаленню методів та інструментів розвитку громадянського суспільства та залучення громадян до управління освітою.

DECIDE спрямовано на впровадження та розвиток демократичного, прозорого та підзвітного управління школами у місцевих громадах, посилення їх ролі у громадському житті, залучення всіх громадян до прийняття рішень в ТГ, включаючи учнів/ць, учителів/ок, керівників/ць шкіл, представників влади, батьків, представників/ць ЗМІ та інших.

Проєкт впроваджується за двома компонентами.

⁴⁷ Офіційний сайт Швейцарсько-українського проєкту DECIDE – «Децентралізація для розвитку демократичної освіти». URL: <https://decide.in.ua/>

Компонент 1 зорієнтований на розбудову децентралізованої системи управління освітою в ТГ на субрегіональному рівні та на рівні регіонів.

Робота за цим компонентом покликана підвищити спроможність органів влади у впровадженні реформи децентралізації в сфері освіти, включаючи стратегії розвитку освіти та їх реалізацію. Важливим стане вдосконалення професійних компетентностей представників органів управління ТГ, а також державних службовців, залучених до реалізації реформи освіти.

Компонент передбачає запровадження нових методів та інструментів розвитку громадянського суспільства та залучення громадян до управління освітою. На національному рівні DECIDE сприятиме розвитку механізмів політичного діалогу, створенню ефективної нормативно-правової бази у сфері децентралізації управління освітою та запровадженню дієвого навчання й управління знаннями.

Компонент 2 зорієнтований на розбудову демократичних шкіл, які будуть відігравати роль освітніх центрів своїх громад.

Трансформація шкіл (зокрема у сільській місцевості) в освітні центри місцевих громад сприятиме впровадженню більш демократичного та відповідального управління закладами освіти з одного боку, і посиленню їх ролі у громадському житті з іншого.

DECIDE активізує участь громадян в управлінні освітою через впровадження практичних інструментів залучення громадськості до управлінських процесів у сфері освіти; сприятиме залученню батьків, учнів/учениць і вчителів/вчительок до планування спільних з місцевою владою та громадою соціальних проєктів⁴⁸.

З-поміж 70 конкурсних заявок за результатами 2-х місяців співбесід фаховими експертами були відібрані 16 територіальних громад Івано-Франківської, Одеської, Луганської та Полтавської областей, які на

⁴⁸ Офіційний сайт Швейцарсько-українського проєкту DECIDE – «Децентралізація для розвитку демократичної освіти». Про проєкт. URL: <https://decide.in.ua/pro-proyekt/>

найближчі чотири роки повинні співпрацювати із проектом DECIDE щодо розбудови ефективної системи управління освітою у громадах.

Відповідно до Меморандуму співпраця між Галицькою міською радою та громадською організацією «Розвиток громадянських компетентностей в Україні» щодо впровадження швейцарсько-українського проекту DECIDE розпочалась з 2021 року.

Основні напрями співпраці:

1. Розроблення Стратегії розвитку громади, освіти, закладів освіти та їх моніторинг.
2. Впровадження Шкільного громадського бюджету.
3. Створення піклувальної ради закладів освіти та налагодження її функціонування.
4. Впровадження курсу за вибором «Навчаємось жити в громаді» для учнів 8–9 класів.
5. Експертна та консультативна підтримка з питань управління освітою.
6. Організація літніх клубів SummerClubs «Ми вдома – в Україні» (Галицький ліцей імені Ярослава Осмомисла, Комарівський ліцей імені Іванни Блажкевич), зимового клубу WinterClubs «Ми вдома – в Україні» на базі Галицького ліцею «Академічний».

Інформація про реалізацію Шкільного громадського бюджету⁴⁹.

Мета – підвищення рівня довіри учнівської молоді до діяльності органів місцевого самоврядування, її залучення до прийняття рішень у територіальній громаді, покращення рівня обізнаності учнів щодо етапів розробки та впровадження громадських проєктів.

Конкурс спрямований на залучення учнівської молоді до прийняття рішень у територіальній громаді. Він допоміг налагодити тісну співпрацю між дітьми, педагогами, батьками, активними мешканцями громади задля реалізації дитячих мрій.

⁴⁹ Офіційний сайт Галицької міської ради / URL: <https://galycka-gromada.gov.ua/news/1642701237/>

На конкурс Шкільного громадського бюджету було подано 35 проєктів, з них 15 за результатами голосування стали переможцями.

Більшість проєктів – переможців у категорії – створення нового освітнього простору в школі та громаді – 10. Також серед переможців є проєкти, що стосуються фізичної культури, спорту, здоров'я – 4 та культури і мистецтва – 1.

Затверджено Положення про Шкільний громадський бюджет, Параметри шкільного громадського бюджету, програму «Шкільний громадський бюджет Галицької міської ради на 2022 – 2024 роки». У голосуванні взяло участь 1983 осіб, з них голосувало онлайн – 867, паперово – 1116. Проголосувало 85% учнів 5 – 11 класів закладів загальної середньої освіти громади. Учні вчилися бути активними громадянами країни, а це найважливіше.

Проєкти реалізовувались за принципом співфінансування – 70% від проєкту DECIDE та 30% від Галицької міської ради. Загальний бюджет – більше 800 тис.грн.(співфінансування з бюджету міської ради 242 142 тис.грн)

Окрім того, DECIDE та громада співфінансували реалізацію проєктів «Навчаючись, відпочивай» та «OUR space» (змістовне дозвілля), які розробили учні Галицького ліцею імені Ярослава Осмомисла та Галицького ліцею «Академічний» в межах пілотування курсу за вибором «Навчаємося жити в громаді» для учнів 8(9) класів громади. На ці проєкти виділили 21 000 гривень. Плануємо продовжувати реалізацію проєктів ШГБ.

На сесії міської ради затверджено Програму «Шкільний громадський бюджет Галицької міської ради на 2022–2024 роки». Передбачено 500 тис гривень щорічно на реалізацію проєктів, поданих шкільними командами.

Станом на 01.02.2023 року в рамках Швейцарсько-українського проєкту DECIDE – «Децентралізація для розвитку демократичної освіти» створена робоча група щодо розроблення та впровадження Стратегії розвитку комунальної установи «Інклюзивно-ресурсний центр» Галицької

міської ради, здійснено аналіз основних показників діяльності, матеріально-технічної бази, персоналу. Стратегію розвитку КУ буде включено як окремий розділ в Стратегію розвитку громади в Галицькій міській територіальній громаді.

Таким чином, громада отримала інституційну підтримку у підготовці IV стратегічних документів – стратегій розвитку: закладу освіти, освіти громади в цілому, комунальної установи «Інклюзивно-ресурсний центр» та Галицької міської територіальної громади загалом.

Ще одним важливим, таким, що вирізняє нашу громаду поміж інших громад, є інформаційно-промоційна складова проекту, адже за фінансування DECIDE, наразі підготовлено десяток публікацій та сюжетів у ЗМІ, які присвячені успіху та досягненням нашої громади в розвитку освітньої галузі.

В рамках ініціативи «Двостороння співпраця з Данією»⁵⁰, яка є невід’ємною частиною данської програми для України з розширення прав і можливостей на місцевому рівні, підзвітності та розвитку «U-LEAD з Європою» у 2021 році відбувся відбір 9 – ти українських громад 3 – Івано–Франківської, Закарпатської та Чернівецької.

За підсумками співбесід та аналізу потенціалу громад, Галицька міська територіальна громада успішно пройшла відбір та стала учасником проекту щодо налагодження двосторонньої співпраці між українськими громадами та Данським муніципалітетом Гульборгсунн.

У ході реалізації проекту данський муніципалітет Гульборгсунн ділитиметься досвідом з українськими громадами для посилення ефективності місцевого самоврядування, а саме практикою впровадження автоматизованих засобів самообслуговування та публічних онлайн-слухань щодо освоєння бюджету, культурою поводження з ТПВ, ефективними методами управління комунальним майном, досвід данських колег в

⁵⁰ Офіційний сайт ULEAD з Європою. Двостороння співпраця між данським та українськими муніципалітетами продовжує розвиватись. / URL: <https://u-lead.org.ua/news/136>

управлінні муніципалітетом та залучення мешканців до ухвалення рішень у громаді, тощо⁵¹.

Децентралізація має йти пліч-о-пліч з більшою прозорістю, посиленою підзвітністю та доброчесністю на місцевому рівні. І саме у цьому досвід Гульборгсунна буде корисним, оскільки двостороннє партнерство дасть змогу поділитися практичними знаннями Данії в застосуванні цифрових платформ та підвищення прозорості місцевого управління⁵²

Інструментами впровадження проєкту є онлайн навчання та практичні візити українських громад до муніципалітету. Станом на жовтень 2023 року уже здійснено 3 навчальних поїздки у Данію, дві з яких для відповідних за певну сферу управління спеціалістів 9-ти органів місцевого самоврядування, а 1 поїздка – для голів громад.

Слід відмітити, що з початком повномасштабного вторгнення росії на територію нашої держави, донорами проєкту був впроваджений додатковий компонент проєкту, а саме ініціатива «Мости довіри», в рамках якого данський муніципалітет Гульборгсунн передав гуманітарну допомогу для 9 – ти територіальних громад із Закарпатської, Івано–Франківської та Чернівецької областей. Загалом було передано 6,7 тонн харчових продуктів тривалого зберігання на суму 13 500 євро. Кошти були виділені за Угодою про співробітництво між Міністерством закордонних справ Данії та муніципалітетом Гульборгсунн. Данська неурядова асоціація «SydhavsøernehjælperUkraine» (англійською «Lolland–FalstersupportUkraine») допомогла муніципалітету Гульборгсунн із зберіганням продуктів харчування. Транспортування в Україну відбулося за підтримки команди U-LEAD⁵³.

⁵¹Офіційний сайт U-LEAD з Європою. Представники українських громад стажувалися в муніципалітетах Данії та вивчали їхній досвід / URL: <https://u-lead.org.ua/news/214?fbclid=IwAR3zP8ZCA3b-7A8zj60J8-gEvB2G-HIQrRTuxnHW3G36NymEZbkmjmCuXio>

⁵² Данський муніципалітет поділиться досвідом з українськими громадами / УКРІНФОРМ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/3215968-danskij-municipalitet-podilitsa-dosvidom-z-ukrainskimi-gromadami.html>

⁵³Офіційний сайт U-LEAD з Європою. 9 українських громад отримали гуманітарну допомогу від данського муніципалітету Гульборгсунн // URL: <https://u-lead.org.ua/news/62>

Ще одним компонентом проєкту в рамках співпраці між українськими громадами та данським муніципалітетом Гульборгсунн за підтримки Програми «U-LEAD з Європою» є впровадження систем енергетичного менеджменту в територіальних громадах Івано-Франківської, Чернівецької, Закарпатської областей» який реалізує Агенція розвитку ОТГ Прикарпаття⁵⁴.

Задля підвищення енергоефективності, зниження витрат на енергоспоживання в муніципальному секторі та ефективного використання альтернативних джерел енергії в громадах-учасниках проєкту запровадять систему енергетичного менеджменту. Вона передбачає належну підготовку муніципальних енергоменеджерів, розробку місцевих програм енергоефективності, інвентаризацію викидів CO₂ і розробку заходів щодо їх скорочення та моделювання енергетичних балансів територій, виходячи з нових реалій.

За шість місяців реалізації проєкту представники громад-учасниць пройшли навчання, успішно склали тестування та стали сертифікованими енергоменеджерами. Тепер їх основні завдання – розробка місцевих програм енергоефективності, інвентаризація викидів CO₂ і впровадження заходів щодо їх скорочення, а також моделювання енергетичних балансів територій, виходячи з нових реалій.

Матеріально-технічною складовою проєкту є закуплені валізи енергоменеджерів, які дозволять сертифікованим спеціалістам їхніх муніципалітетів здійснювати якісний енергомоніторинг для ефективного управління енергією та оптимізації витрат на енергоресурси.

Підсумовуючи, відзначимо, що наразі проєкт перебуває в активній фазі реалізації, запланована ще 1 візит до Данії для представників громад, завершується розроблення Програм енергоменеджменту в громадах, встановлення відповідного програмного забезпечення, тощо.

⁵⁴ В трьох громадах Івано-Франківщини запровадять систему енергетичного менеджменту. ВЕРСІЇ / URL: <https://versii.if.ua/novunu/v-troh-gromadah-ivano-frankivshhyny-zaprovadyat-systemu-energetychnogo-menedzhmentu/>

У період з вересня 2021 по вересень 2022 років Галицька МТ взяла участь в проєкті «**Ефективне управління мережею медичних закладів в умовах децентралізації**», який реалізується ГС «Форум Трансформації Охорони Здоров'я» за підтримки «U-LEAD з Європою», в рамках якого було проведено аналіз ефективності мережі закладів охорони здоров'я, напрацьовано меморандум про співпрацю у сфері охорони здоров'я та надано для обговорення Договір про співробітництво ТГ у формі спільного фінансування (утримання) підприємств, установ та організацій комунальної форми власності⁵⁵.

На рівні Галицької міської територіальної громади проєкт забезпечив:

- покращення технології збору інформації та аналізу поточного стану управління закладами охорони здоров'я громади (первинний і вторинний рівні);
- розроблення моделі медичних послуг на основі оцінки медичних потреб населення регіону для подальшого стратегічного планування та трансформації мережі закладів охорони здоров'я;
- визначення прогалів (фінансові ризики та розриви) у фінансуванні закладів охорони здоров'я з подальшим моделюванням місцевих бюджетів та розробкою місцевих цільових програм для максимально можливого забезпечення потреб членів громади в охороні здоров'я;
- виокремлення інвестиційних потреб в покращенні інфраструктури охорони здоров'я на рівні громади та заходи щодо залучення інвестицій, включаючи розвиток державно-приватного партнерства;
- налагодження діалогу для встановлення міжмуніципальної співпраці у галузі охорони здоров'я між суміжними громадами та закладами охорони здоров'я.

⁵⁵ Проєкт «Ефективне управління мережею медичних закладів в умовах децентралізації». Веб-сервіс ЕУМОЗ.(ЕУММЗ, 2021-2022). URL: <https://htf.org.ua/projects/proyekt-efektyvne-upravlinnya-merezheyu-medychnyh-zakladiv-v-umovah-decentralizaciyi/>

На рівні закладів охорони здоров'я громади згаданий проєкт забезпечив:

- підвищення якості, доступності та безпеки надання медичної допомоги, яку надають ЗОЗ;
- раціональне та ефективне використання ресурсу ЗОЗ та організації матеріально-фінансового забезпечення;
- покращення технології збору інформації для аналізу поточного стану управління ЗОЗ⁵⁶.

Таким чином, за підсумками проєкту наша громада значно підвищила ефективність медичної системи з орієнтацією на потреби населення за рахунок кращого управління та моніторингу мережі закладів охорони здоров'я. У свою чергу, це забезпечило переваги для усього кола зацікавлених сторін: органу місцевого самоврядування, мешканців громади, постачальників медичних послуг та місцевої громади в цілому.

Фінансової складової проєкт не містив, проте результатом впровадження проєкту стало напрацювання проєктів меморандумів та договору про співпрацю із сусідніми громадами, які є користувачами послуг наших КНП, а також надання безпосередньо медичним закладам громади результатів аналізу та пропозицій покращення ефективності мережі закладів охорони здоров'я громади.

Після реалізації згаданого проєкту, громада і донорська організація і надалі продовжує співпрацю, адже напрацьований аналітичний матеріал є т.з. «еталоном» та використовується для проведення аналізу ефективності мережі закладів охорони здоров'я усієї України.

Проєкт **«РОДИНА І ГРОМАДА: адаптація – інтеграція – розвиток»**⁵⁷, що реалізується Міжнародною благодійною організацією «Партнерство «Кожній дитині» за підтримки PlanInternational та

⁵⁶ Ефективне управління мережею медичних закладів в умовах децентралізації та війни – результати дослідження / Оригінал статті - на сайті Українського кризового медіа-центру: URL: <https://uacrisis.org/uk/efektyvne-upravlinnya-merezhevy-medychnyh-zakladiv-v-umovah-detsentralizatsiyi-ta-vijny-rezultaty-doslidzhennya>

⁵⁷ Офіційний сайт Галицької міської ради. Проєкти / URL: <https://galycka-gromada.gov.ua/rodina-i-gromada-adaptaciya-integraciya-rozvitok-08-30-25-15-06-2023/>

DisastersEmergencyCommittee (Велика Британія) у співпраці з БО «Деполь Україна» спрямований в першу чергу на покращення умов перебування ВПО на території нашої громади та відповідно, зумовлений російською агресією на території України.

Мета Проєкту – забезпечити захист та психосоціальні потреби дітей, підлітків, сімей альтернативного догляду та вразливих груп, які постраждали від війни в Україні, створити умови для безпечного житла та доступу до якісних послуг в громаді.

Для забезпечення кращого розвитку дітей у нашій громаді, облаштовано середовище – дитячий простір, яке дозволить сім'ям та дітям почувати себе більш комфортно. Сучасні діти активніші, більше цікавляться тим, що відбувається навколо, вони більше хочуть використовувати можливості, які є навколо них.

Основними цільовими групами в рамках даного проєкту є:

- діти громади та діти внутрішньо переміщених осіб;
- діти з числа сімейних форм виховання, в тому числі з числа ВПО (ПС, ДБСТ, опіка, піклування, патронат);
- діти з сімей, які перебувають в складних життєвих обставинах.

Актуальність проєкту обумовлена необхідністю стимулювання соціально значимої активності дітей за допомогою створення для них відповідних умов для організації дитячого дозвілля, для сезонного оздоровлення, відпочинку дітей, задоволення їх рухових та пізнавальних потреб⁵⁸.

Короткострокові цілі проєкту: покращення матеріально-технічної бази для проведення соціально-розважальних, культурних, просвітницьких заходів; зацікавленість молоді до занять спортом, наукою та розвитком особистості.

⁵⁸РОДИНА І ГРОМАДА: адаптація-інтеграція-розвиток / офіційний сайт Галицької міської ради.
URL: <https://galycka-gromada.gov.ua/rodina-i-gromada-adaptacijaintegracijarozvitok-08-30-25-15-06-2023/>

Довгострокові цілі: створення мережі гуртків в громаді; активна участь молоді в спортивно-розважальних, культурних, соціальних, психологічних заходах, покращення їх фізичного та духовного здоров'я.

Особливістю згаданого проєкту МТД є:

- наявність такого компоненту як оплата праці певних фахівців проєкту (відповідно до штатного розпису установи, де такі працівники працюють);
- облаштування дитячої спортивно-розважальної кімнати;
- виділення коштів на організацію 6-ти заходів для дітей протягом року.

Станом на жовтень 2023 погоджено виділення додаткової суми фінансування у розмірі 100 тис.грн. на облаштування вуличного дитячого майданчика в громаді.

Важливим напрямом розвитку Галицької міської ради у розвитку МТД є співпраця із **ПРООН (Програма розвитку ООН) в Україні**⁵⁹.

Всі ініціативи, які підтримали ПРООН (Програма розвитку ООН) в Україні впроваджуються в напрямку «Забезпечення рівних можливостей, підвищення якості та доступності надання адміністративних послуг мешканцям територіальних громад регіону». Зокрема, в рамках проєкту «Посилення стійкості громад в Івано-Франківській області», що реалізується ООН в Україні за фінансової підтримки уряду Великої Британії, наданої через посольство уряду Великої Британії в Україні, та у партнерстві з Івано-Франківською ОДА Галицька громада протягом 2021-2023 років отримала сучасного, інноваційного обладнання для покращення надання адміністративних послуг, а також комп'ютерної техніки на суму понад 1 млн.грн.⁶⁰

⁵⁹ Офіційний сайт ПРООН в Україні. United Nations Development Programme. / URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine>

⁶⁰Комп'ютери, інтерактивні та мультимедійні дошки: громади Прикарпаття отримали техніку від ООН / Агенція новин ФІРТКА. URL: <https://firtka.if.ua/blog/view/kompiuteri-interaktivni-ta-multimediini-doshki-gromadi-prikarpattia-otrimali-tekhniku-vid-oon>

Проект «Адреса дитинства» Фондації Олени Зеленської⁶¹ втілюється спільно з партнерами – міжнародними інвесторами та місцевою владою-Івано-Франківською ОВА та Галицькою міською територіальною громадою.

Першими донорами проекту будівництва житла для постраждалих родин – дитячі будинки сімейного типу (ДБСТ) стали Об'єднанні Арабські Емірати. Їхнього благодійного внеску, \$4 млн, вистачить на будівництво щонайменше десяти типових домівок у різних регіонах України. Також готовність будувати два будинки підтвердила Естонія. У восьми областях зводять 14 будинків для великих прийомних родин (так званих дитячих будинків сімейного типу, ДБСТ), які через війну втратили житло. Проект реалізується виключно коштом міжнародних донорів.

Галицька громада є однією з 14 громад України, яка стала учасником проекту та надала земельну ділянку комунальної форми власності для будівництва такого житла. Вартість будівництва складає 2 221 382 грн.

«Адреса дитинства» – проект будівництва житла для великих прийомних родин. Нові оселі для так званих ДБСТ будуть інклюзивними, енергоефективними. Їх умеблюють та обладнують побутовою технікою. Загальна площа кожного будинку – 285,5 кв. м. У дворі буде облаштовано підземне модульне бетонне укриття (ЗСЦЗ) із металевими вибухостійкими дверима.

Проект «Адреса дитинства» реалізується виключно коштом міжнародних донорів. На будівництво перших 14 домівок фундації вдалося залучити 5,5 млн доларів США. Проект підтримали уряди Об'єднаних Арабських Еміратів та Естонії (Естонський центр міжнародного розвитку, ESTDEV), а також австралійський фонд MinderooFoundation. Партнерами будівництва також виступили CLT–Rezult, компанія ROCKWOOL Ukraine та благодійна організація GlobalEmpowermentMission (GEM)⁶².

⁶¹ Офіційний сайт Фондації Олени Зеленської / URL: <https://zelenskafoundation.org/>

⁶² Олена Зеленська презентувала проект своєї фундації «Адреса дитинства». Офіційне інтернет-представництво ПРЕЗИДЕНТ УКРАЇНИ ВОЛОДИМИР ЗЕЛЕНСЬКИЙ. URL: <https://www.president.gov.ua/news/olena-zelenska-prezentovala-proekt-svoyeyi-fundaciyi-adresa-85577>

Проект «Мережа інклюзивних громадських радників»⁶³ та «Сенсорна кімната на базі КУ «Інклюзивно-ресурсний центр Галицької міської ради»⁶⁴, який реалізується громадською спілкою «Луганська асоціація організацій осіб з інвалідністю» в Львівській та Івано-Франківській областях завдяки підтримці американського народу, наданій через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках підтримки від проекту «Зміцнення громадської довіри» (USBI III).

Враховуючи те, що Галицька громада є активною в сфері розбудови інклюзії та має високу спроможність в галузі надання якісних соціальних послуг представникам та представницям вразливих категорій населення, громада стала однією з пілотних громад для розбудови мережі інклюзивних громадських радників.

В рамках співпраці передбачалось обрання з числа мешканців громади двох інклюзивних громадських радників, які стануть своєрідними посередниками між органами місцевого самоврядування та людьми з вразливих категорій, які мешкають в громадах.

В рамках реалізації проекту в громаді облаштовано робоче місце інклюзивного громадського радника, яке обладнане комплектом відповідних меблів та техніки. Так, у адміністративному приміщенні Галицької міської ради за адресою Площа Волі, 1 завдяки проекту, облаштовано робоче місце інклюзивного громадського радника, який є посередником між органом місцевого самоврядування та людьми з вразливих категорій, які мешкають в громаді.

Також, за підсумками проведеного конкурсу міні-проектів у форматі Хакатону, Галицька громада стала переможницею із проектом сенсорної

⁶³ Офіційний сайт Кризовий медіа-центр «Сіверський Донець». В шести громадах Львівської та Івано-Франківської областей обладнано робочі місця інклюзивних громадських радників / URL: <http://sdcrisis.org/uk/node/2592>

⁶⁴ Офіційний сайт Суспільне Новини. У Галичі на Прикарпатті відкрили інклюзивну сенсорну кімнату для дітей. / <https://suspilne.media/429345-u-galici-na-prikarpatti-vidkrili-inkluzivnu-sensornu-kimnatu-dla-ditej/>

кімнати мрії на базі КУ «Інклюзивно-ресурсний центр» Галицької міської ради (сума гранту – 100 000 грн.)⁶⁵.

Перелік проєктів МТД, які реалізовано або в процесі реалізації в Галицькій територіальній громаді (таблиця 2.2)

Таблиця 2.2 – Проєкти МТД, які реалізовано або в процесі реалізації в Галицькій територіальній громаді

Донорська організація	Назва проєкту	Період реалізації	Обсяг залученої МТД (грн.)
	Децентралізація для розвитку демократичної освіти	2021–2024 р.р.	Більше 800 000 (закупівля обладнання)
	Двостороння співпраця з Данією	2021–2023 р.р.	Близько 300 000 (закупівля обладнання)
	Село мрії	щорічно	Загалом 108 000 (закупівля обладнання)
	Ефективне управління мережею медичних закладів в умовах децентралізації	2022–2023 р.р.	–
	Місцевий розвиток, орієнтований на громаду	з 2021 р.– дотепер	Близько 1 000 000 (закупівля обладнання)
	РОДИНА ГРОМАДА: адаптація інтеграція розвиток	I 2023 р. – –	Близько 500 000 (закупівля обладнання, оплата заробітної плати спеціалістів проєкту)
	Мережа інклюзивних громадських радників	2023 р.	Близько 200 000 (закупівля обладнання)

Продовження таблиці 2.2

⁶⁵ IncNet - веб-платформа. Інклюзивні громадські радники URL: <https://incnet.org.ua/advisers>

 <p>Фонд «Росада» Благочинний фонд</p>	Облаштування дитячого простору «Громада дітей та для дітей»	2023 р.	182 048(закупівля обладнання)
 <p>Фундація Олени Зеленської</p>	Адреса дитинства – будівництво житлового будинку для БДСТ	2023 р.	2 221 382(будівництво будинку)

Проведений аналіз проєктів МТД, партнером або учасником яких є Галицька міська рада дозволяє зробити висновок, що навіть в реаліях воєнного стану, при зменшенні обсягів економічного потенціалу держави, обмеження видатків на соціально-економічні цілі громади – суттєвою підтримкою для громади є згадані проєкти. Безумовно, в межах однієї громади оцінити вклад цих проєктів в соціально-економічний розвиток нашої держави, особливо в час війни, не видається можливим, проте переконанні, що надані інституційна, фінансова та матеріально-технічна підтримка в межах цих проєктів є запорукою сталого економічного розвитку громад та соціальному, освітньому розвитку їх мешканців, а також гарантом швидкої та такої очікуваної справедливої перемоги над агресором.

2.3 Труднощі у залученні проєктів/програм міжнародної технічної допомоги

Територіальні громади України наразі перебувають у різних ситуаціях: хтось приймає велику кількість внутрішньо переміщених осіб, хтось, на жаль, має руйнування на своїй території, але вже планує відновлення території. І кожна з таких громад потребує підтримки та допомоги. Зрозуміло, що за цих обставин державна допомога не завжди можлива. І саме тому сьогодні як ніколи необхідно чітко розуміти, як побудувати взаємодію з міжнародними організаціями, що готові вони надати реальну допомогу громадам для швидкого та ефективного вирішення актуальних для цих територій проблем.

Як вже зазначалось, з початком військових дій на території України перші грантові конкурси для громад стосувалися швидкої гуманітарної допомоги, проте на 2 рік війни з'являються конкурси, які мають цільове спрямування та конкретні цілі, наприклад, облаштування гуманітарних ХАБів та місць для прихистку переселенців, організації процесу виготовлення різноманітної харчової продукції, місць для дозвілля дітей та молоді або для професійної переорієнтації та перенавчання ВПО, підтримки релокованого бізнесу та виробництва інноваційного обладнання.

Більше того, громади можуть працювати й з проектами, що наразі призупинені з огляду військовий стан. Адже більшість донорів і міжнародних організацій, які підтримували реалізацію певних проектів в Україні, не оголошують нових конкурсів, але продовжують реалізацію чинних проектів, спрямованих на соціальний захист, роботу з молоддю, питання енергозабезпечення⁶⁶.

Змінилися певні підходи у традиційних конкурсах, що проводилися в Україні за підтримки донорів, як результат – змінилися й особливості розробки та реалізації цих проектних пропозицій. Головною умовою зараз є врахування у проектній заявці сучасного стану України, а проектна діяльність має бути спрямована на підтримку мирного населення, відновлення територій, забезпечення доступності до базових послуг, покращення ментального здоров'я населення, тощо.

Допомога, що надається донорами у рамках технічного та техніко-економічного співробітництва, сприяє дотриманню курсу України на європейську та євроатлантичну інтеграцію, дає можливість залучити додаткові ресурси для розв'язання стратегічних завдань розвитку, зменшити навантаження на державний бюджет, створити додаткові робочі місця⁶⁷.

⁶⁶ U-LEAD навчає громади України як використовувати інструменти міжнародної допомоги. УКРІНФОРМ URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3499165-ulead-navcae-gromadi-ukrainiak-vikoristovuvati-instrumenti-miznarodnoi-dopomogi.html>

⁶⁷ Стан і проблеми залучення міжнародної технічної допомоги в інтересах розвитку системи підготовки національних контингентів та національного персоналу / І. А. Рудніцький, О. М. Мильченко, О. В. Островський, І. В. Троцький. Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського. 2014. № 3. С. 19-27. URL:

Таким чином, саме сьогодні міжнародна технічна допомога є важливим інструментом реалізації політики міжнародної інтеграції України в європейське співтовариство, здійснення структурних реформ і створення ринкової інфраструктури, розв'язання економічних та соціальних проблем, відновлення територій та розвиток промисловості.

Зважаючи на важливість міжнародної технічної допомоги для національних інтересів України, правове регулювання діяльності чи, іншими словами, удосконалення правових засад залучення та використання ресурсів цієї допомоги вкрай недостатнє і є проблемним питанням, що потребує невідкладного вирішення. Зауважимо, що й досі практично не існує жодного нормативно-правового акта, який би конкретно урегульовував бодай головні моменти діяльності, пов'язаної з міжнародною технічною допомогою. Це свідчить про відсутність продуманого підходу держави до цього питання протягом тривалого періоду. Втім, хоча правове поле було відсутнє, технічна допомога в Україну надходила і регламентувалася у більшості випадків міжнародними договорами, на підставі яких її надавали⁶⁸.

Часто й отримувачі такої допомоги, недостатньо націлені на досягнення кінцевого результату від співробітництва, ставляться до технічної допомоги як до благодійності або марнотратного витрачання коштів. В багатьох випадках українські організації отримувачі грантів припиняють свою діяльність після закінчення фінансування проєктів, або не беруть активної участі в подібних секторальних проєктах.

Також, відсутність координації з українською стороною системи оцінювання програм і проєктів МТД та моніторингу їх продуктів і результатів реалізації позбавляє можливості зробити об'єктивні висновки

http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Znpcvsd_2014_3_5

⁶⁸Руснак А. В. Перспективи формування фінансових ресурсів об'єднаних територіальних громад / АГРОСВИТ. № 6, 2018. С.22-27. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/6_2018/5.pdf

щодо ефективності окремих проєктів та використання Україною міжнародної технічної допомоги загалом⁶⁹.

Викликом для реалізації проєктів МТД є і виконання в особливому режимі повноважень Казначейством та органами Казначейства України, пов'язаних із здійсненням казначейського обслуговування бюджетних коштів та коштів інших клієнтів в умовах воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях. Так, процедури закупівель певного обладнання, виконання робіт, надання послуг, які не є пріоритетними враховуючи воєнний стан в державі, є тривалими в часі, а коло виконавців таких робіт/послуг, які готові ризикувати власними активами, є обмеженим. Адже будь-який проєкт має термін реалізації, календарний план виконання заходів проєкту і дотримання та вчасне виконання яких є індикатором успішності реалізації проєкту МТД.

Аналіз наукової доктрини дає підстави визначити, що у сфері залучення та використання Україною міжнародної технічної допомоги існує низка проблем, які умовно можна поділити на проблеми стратегічного, правового та організаційного характеру.

До стратегічних проблем можна віднести відсутність чіткого «списку» сфер життєдіяльності нашої держави, враховуючи реалії сьогодення, які є пріоритетними для залучення такої допомоги. Звичайно, що для чіткого, єдиного розуміння законодавства, яке регулює залучення МТД в Україну потрібно уніфікувати уже існуюче, адаптувати його до воєнного стану та сучасних умов життя, тобто вирішити труднощі правового характеру. І, нарешті, з початком повномасштабного вторгнення росії на територію нашої держави, фактична більшість проєктів, які зараз існують, мають абсолютно нові напрямки реалізації та покликані забезпечити розвиток та відновлення тих галузей економіки, які зазнали спаду найбільше. У зв'язку з цим, виникає проблема організаційного характеру – «старі» інструменти реалізації

⁶⁹ Лисенко О. Роль міжнародної технічної допомоги європейських фондів у фінансуванні регіональних проєктів розвитку в Україні / *Світ фінансів*. 3 (20), вересень 2009. С. 175-183. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/25908/1/%D0%9B%D0%B8%D1%81%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%9E..pdf>

проектів, схеми залучення, індикатори успішності потрібно змінювати під нову реальність життя в Україні.

Підсумовуючи викладене, враховуючи особистий досвід при реалізації програм міжнародної технічної допомоги, можемо виокремити наступні проблеми, які стримують потенціал громад у розвитку МТД, зокрема:

- незадовільний кадровий потенціал: на сьогодні майже відсутнє належне кадрове забезпечення органів місцевого самоврядування територіальних громад, спостерігається недостатність кваліфікації службовців місцевого самоврядування для виконання нових функцій. Так, якщо у великих за чисельністю громадах проєктний менеджмент був на досить достатньому рівні, то в «малих» громадах зазвичай проєктна робота покладена на відділи/сектори економіки, для яких такі функції є другорядними.

- низька професійна кваліфікація відповідальних осіб за реалізацію МТД в громаді, відсутність навичок та досвіду написання/подання проєктної заявки, в більшості випадків низький рівень знання іноземної (англійської мови).

- ускладнений/обмежений механізм отримання та освоєння фінансових ресурсів отриманих від донорів на реалізацію компонентів МТД (Постанова КМУ України від 9 червня 2021 р. № 590 «Про затвердження Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану⁷⁰», яка суттєво обмежує коло видатків місцевих бюджетів на оплату робіт, послуг, та товару).

- неузгодженість напрямів допомоги серед різних донорів або дублювання донорської допомоги (в Україні є певні сфери, що постійно отримують значні обсяги МТД від донорів).

⁷⁰ Постанова КМУ України від 9 червня 2021 р. № 590 «Про затвердження Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/590-2021-%D0%BF#Text>

- військові дії на території України, відповідно і складна економічна ситуація в країні, нестабільність та постійна зміна органів виконавчої влади як на центральному, так і на місцевому рівнях.

- відсутність промоційної інформації про економічний потенціал громади (презентаційні рекламні матеріали), її переваги та ключові характеристики, звідси і неналежний розвиток електронних інструментів популяризації громад – веб-сайтів, сторінок у фб та інших соціальних мережах.

- відсутність стратегічних документів громади: органи місцевого самоврядування часто неспроможні підготувати якісні проєктні заявки для отримання коштів державної підтримки та коштів міжнародної допомоги, не готові до запровадження стратегічного планування та програмування розвитку громад.

- низький рівень співпраці з громадськими об'єднаннями, містами-побратимами, міжнародними благодійними організаціями, які мають досвід або є прямими отримувачами МТД.

- пасивна участь у різного роду форумах, ярмарках, інших заходах, де відбувається представлення або популяризація різних проєктів МТД.

- неможливість здійснення співфінансування з місцевих бюджетів громад проєктів МТД: більшість громад не мають «вільних» коштів для підтримки проєктної діяльності.

- відсутністю належної координації, прозорості та відповідальності одержувачів допомоги (реципієнтів) за реалізацією програм і проєктів міжнародної технічної допомоги.

Зазначимо, що в повній мірі або частково, вище перелічені проблеми є актуальними і для Галицької міської територіальної громади та інших громад як Прикарпаття, так України загалом.

РОЗДІЛ 3

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАЛУЧЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ ТЕХНІЧНОЇ ДОПОМОГИ ДЛЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ГАЛИЦЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Україна як країна-реципієнт завдяки міжнародній технічній допомозі має можливість отримувати передовий досвід індустріально розвинених країн та впроваджувати його при реформуванні своєї економіки та реалізації загальнодержавної програми європейської інтеграції.

Практика багаторічного співробітництва України у цій сфері свідчить про необхідність формування нового підходу до розуміння ролі та суті міжнародної технічної допомоги при реалізації державної політики міжнародної інтеграції України, сталого економічного розвитку, забезпечення інтересів держави на зовнішньому ринку⁷¹.

Оцінка ефективності будь-якого проекту спрямована на визначення досягнення цілей проекту та показує на скільки якісно й правильно країна-бенефіціар змогла використати надані їй ресурси у ході виконання проектів та визначити перспективи і необхідність подальшої співпраці.

Враховуючи те, що МТД надається у різних формах, починаючи від об'єктів, що мають матеріальну форму у вигляді будь-яких товарів, меблів, устаткування тощо, закінчуючи проектами, що спрямовані на передачу нематеріальних благ – тренінги, семінари, навчання, підтримка проведення складних структурних реформ⁷² і оцінка ефективності та впливу таких проектів є різною.

⁷¹ Братко І.В. Правове регулювання міжнародної технічної допомоги: стан, тенденції та перспективи розвитку : монографія / І.В. Братко. – Одеса : Фенікс, 2011. – 244 с. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/33343/1/Bratko_MONOGRAFIA_2011.pdf

⁷² Охріменко О.О., Зінченко Л.А. Міжнародна технічна допомога як фактор інноваційного розвитку країни / Л.А. Зінченко, О.О. Охріменко // Інноваційні технології у розвитку сучасного суспільства: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2020. С. – 80-84. URL: https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/58490/1/Zinchenko_magistr.pdf

Варто наголосити, що при виборі партнерства щодо реалізації проєктів МТД потрібно звернути увагу на наступні характеристики проєкту:

- проєкт повинен якісним і чітким – має містити точні описи видатків, для яких потрібне фінансування та опис робіт, що буде виконуватись організацією.
- проєкт повинен бути важливим як для організації, так і для розв’язання тієї проблеми, на яку даний проєкт спрямований. Довгостроковий ефект від проєкту може бути додатковим привабливим чинником.
- проєкт повинен бути ефективним – результат проєкту має приносити істотну суспільну користь.
- проєкт повинен бути реалістичним – пропонована робота/послуги мають бути здійсненними. Необхідно оцінити наявні (або очікувані) ресурси й те, наскільки запланована діяльність їм відповідає.
- проєкт повинен бути економічним – мати добрий результат при малих витратах «донора».
- проєкт повинен бути актуальним – по можливості повинен відповідати «модним» проблемам. Відповідати інтересам донора та його благодійній політиці.

Якщо взяти до уваги соціально-економічний потенціал та досвід залучення МТД в Галицькій територіальній громаді, то можна виокремити такі базові індикатори т.з. «спроможності» громади ефективно використовувати МТД:

1. адміністративна спроможність – здатність керівництва громади швидко реагувати на зміни в «проєктному середовищі» країни, повна відповідальність саме керівництва громади за реалізацію проєктів МТД, швидке та позитивне прийняття рішень та актів на місцевому рівні для регулювання залучення та використання МТД.

2. стратегічне планування – керівництво громади повинно бути зацікавлене в розробці стратегій розвитку як громади так і окремих сфер життєдіяльності; сприяти підвищенню кваліфікації та знань працівників, що

відповідають за реалізацію політики в сфері МТД, набутті навичок управління проектами з метою якісного їх планування та реалізації.

3. партнерство та співпраця – для розвитку проектів МТД громада повинна співпрацювати із міжнародними партнерами: містами-побратимами, міжнародними неурядовими організаціями, а особливо з громадськими об'єднаннями, які функціонують в межах своєї громади та області.

4. зворотній зв'язок – активне залучення мешканців громади до планування стратегій розвитку, програм та проектів МТД, адже саме на підвищення рівня життя та добробуту громадян спрямовані розвиток системи зворотного зв'язку від населення щодо результатів впроваджених МТД.

5. фінансова спроможність – здатність громади раціонально розподіляти кошти та формувати свій бюджет з урахуванням наявних програм МТД для ефективного поєднання ресурсів з метою сприяння швидкому досягненню довгострокових цілей розвитку.

6. відкритість та прозорість – для ефективного залучення проектів МТД необхідно надавати достовірну інформацію про поточну діяльність та розвиток громади, здійснювати інформаційний супровід, висвітлювати майбутні плани розвитку громади на інформаційних ресурсах громади.

У підрозділі 2.3 Розділу 2 магістерської роботи нами окреслено ряд труднощів у залученні проектів/програм міжнародної технічної допомоги, які вдалося виокремити на прикладі реалізації проектів МТД в Галицькій територіальній громаді. На підставі проведеного аналізу цих проблем нами виокремлено наступні рекомендації щодо підвищення ефективності залучення міжнародної технічної допомоги для соціально-економічного розвитку громад, в тому числі Галицької міської територіальної громади.

Відсутність профільного нормативно-правового акту у сфері реалізації МТД. Прийняття відповідного галузевого Закону сприятиме унормування прав та обов'язків грантодавців та бенефіціарів на національному та регіональному рівнях; встановить загальні засади відповідальності усіх учасників процесу. Оскільки деякі кінцеві отримувачі

допомоги не надають звіти, необхідно це також закріпити на законодавчому рівні. Вважаємо, що прийняття саме Закону про МТД сприятиме унітарному підходу до впровадження такого роду проєктів, сприятиме закріпленню та розмежування таких понять як «міжнародна технічна допомога», «гуманітарна допомога», «благодійна допомога», визначить єдині підходи до напрямів впровадження МТД враховуючи воєнний стан в Україні та специфіку такої допомоги як військова.

Необхідність розроблення стратегічних документів громади: органи місцевого самоврядування повинні чітко розуміти, що розвиток громади не повинен залежати від одностороннього «бачення» керівництва чи окремих груп впливу громади, а відповідати місцевим програмам, а найголовніше – стратегічним документам. Як свідчить практика останніх років, переважна більшість усіх проєктних заявок для отримання коштів державної підтримки та коштів міжнародної допомоги обов'язково містять вимогу надати посилення на конкретні пункти чи розділи документів стратегічного планування громад, які секторально відповідають напрямку того чи іншого проєкту МТД.

Незадовільний кадровий потенціал. Вирішення цієї проблеми, на нашу думку, лежить у площині професіоналізації служби в органах місцевого самоврядування, запровадження дієвих програм підвищення кваліфікації службовців органів місцевого самоврядування, надання їм необхідної консультативної і методичної допомоги з боку органів виконавчої влади та фінансування підготовки фахівців у вищих закладах освіти. Дієвим є механізм прийняття відповідної програми підвищення кваліфікації працівників органу місцевого самоврядування, основою якої є договір чи меморандум про співпрацю із певним вищим навчальним закладом, який і здійснює підготовку чи перепідготовку за відповідними спеціалізаціями та напрямками.

Подібною, проте не тотожною є проблема **низької професійної кваліфікації відповідальних осіб за реалізацію МТД в громаді,**

відсутність навичок та досвіду написання/подання проєктної заявки, в більшості випадків низький рівень знання іноземної (англійської мови). Рекомендуємо в процесі подачі заявок на одержання грантів брати участь у всіх менторських супроводах, тренінгах, хакатонах, які зазвичай проводять перед подачею заявок з метою власне навчання та якісної підготовки проєктних пропозицій, слідкувати за новинами щодо відкритих грантових конкурсів та програм шляхом реєстрації на сайтах донорів та підписки на електронну розсилку; чітко дотримуватись вимог грантового конкурсу та програми. Є бажаним закріпити за відповідальним працівником обов'язок здійснювати постійний моніторинг інформації про актуальні проєкти МТД, в першу чергу пріоритетних для громади, інформувати про такі проєкти керівництво громади.

У багатьох громадах є позитивний досвід функціонування структурних підрозділів місцевих рад, до обов'язків яких належить впровадження та реалізація проєктного менеджменту в громаді. Саме такі сектори/відділи/управління визначають пріоритети та потреби територій в ефективних стратегічних документах громади, здійснюють підготовку інвестиційних пропозицій та проєктів; розробляють та подають проєктні заявки та відповідають за їх реалізацію, звітування та моніторинг.

Власне, результатом роботи такого профільного структурного підрозділу місцевої ради повинні бути і **промоційна інформаційна продукція про економічний потенціал громади, а її відсутність** свідчить за незадовільний стан проєктного менеджменту в громаді. Тому формувати позитивний імідж громади та популяризувати її переваги в тому числі за допомогою електронних інструментів громад – веб-сайтів, сторінок у фб та інших соціальних мережах в наш час цифровізації та діджиталізації має пріоритетне та визначальне значення. «Впізнаваність» таких громад як на обласному так і на національному рівнях, є тою перевагою та визначальним чинником довіри міжнародних організацій та донорів.

Недостатній розвиток міжнародного міжмуніципального співробітництва в громадах негативно впливає на залучення та впровадження міжнародних проєктів, адже «левова» частка проєктів передбачає, що донорами/учасниками/партнерами є громади з різних країн, які пов'язані історичними, економічними чи культурними зв'язками. Звідси, підписання меморандумів про співпрацю, угод про партнерство, договорів про співпрацю між містами-побратимами, зарубіжними муніципалітетами сприятиме залученню інвестицій в інноваційний розвиток гуманітарних, соціальних, екологічних, енергетичних та виробничих проєктів розвитку таких громад. Уже є напрацьований законопроект «Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення участі місцевого самоврядування у міжтериторіальному та транскордонному співробітництві» (№ 9450)⁷³, який визначає особливості правового регулювання вдосконалення участі місцевого самоврядування у міжтериторіальному та транскордонному співробітництві, а також фінансову підтримку громад саме для розвитку мережі їх міжнародної співпраці. Прийняття цього закону надасть громадам можливість адаптуватись до умов Європейського Союзу, навчитися використовувати інструменти ЄС, навчитися комунікувати, налагоджувати партнерства, щоб обмінюватися досвідом, знаннями⁷⁴.

До слова, згідно статистичних даних, які надала ГО «Товариство дослідників України», найбільше партнерів в українських громадах у Польщі – 555. В Угорщині – 128, Німеччині – 121, Румунії – 83, Словаччині – 56, Литві – 55, Чехії – 42, США – 31, Франції – 29⁷⁵.

Найактивнішими серед громад у налагодженні партнерства є Берегівська громада Закарпатської області – 64 міста-побратими; Одеська – 40; Київ – 39; Івано-Франківська громада – 26; Житомирська громада – 24;

⁷³ Проєкт Закону про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення участі місцевого самоврядування у міжтериторіальному та транскордонному співробітництві URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/42219>

⁷⁴ Офіційний сайт Децентралізація. Чому громадам важливо розвивати міжнародне міжмуніципальне партнерство. 14 листопада 2023 року. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/17312>

⁷⁵ Там само

Львівська – 24; Ужгородська – 23; Луцька – 21; Вінницька – 20; Хмельницька – 20⁷⁶. Щодо партнерства регіонів, то, за даними «Товариства дослідників України» 19 областей мають 46 партнерств в 10 країнах світу.

Наступні проблемні питання щодо повноцінного розвитку МТД в громадах, на жаль, спричинені війною та російською агресією та є об'єктивно виправданими. Це, насамперед, **ускладнений/обмежений механізм отримання та освоєння фінансових ресурсів отриманих від донорів на реалізацію компонентів МТД** (Постанова КМУ України від 9 червня 2021 р. № 590 «Про затвердження Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану»⁷⁷, яка суттєво обмежує коло видатків місцевих бюджетів на оплату робіт, послуг, та товару).

Цей Порядок визначає механізм виконання в особливому режимі повноважень Казначейством та органами Казначейства, пов'язаних із здійсненням казначейського обслуговування бюджетних коштів та коштів інших клієнтів в умовах воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях. Зокрема, відповідно до п. 19 Порядку передбачено черговість здійснення платежів Казначейством та органами Казначейства за дорученнями клієнтів з урахуванням ресурсної забезпеченості єдиного казначейського рахунку, в тому числі за витратами місцевих бюджетів на придбання державних цінних паперів за рахунок тимчасово вільних коштів місцевих бюджетів та на обслуговування рахунку у цінних паперах та за видатками загального фонду та спеціального фонду державного та місцевих бюджетів.

Норми постанови №590 зокрема покликані забезпечити оплату першочергово видатків на:

⁷⁶ Офіційний сайт Децентралізація. Чому громадам важливо розвивати міжнародне міжмуніципальне партнерство. 14 листопада 2023 року. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/17312>

⁷⁷ Постанова КМУ України від 9 червня 2021 р. № 590 «Про затвердження Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/590-2021-%D0%BF#Text>

- соціальну підтримку громадян в умовах війни;
- надання безперервної медичної допомоги закладами охорони здоров'я;
- оплату послуг з оздоровлення і відпочинку дітей;
- надання підтримки внутрішньо переміщеним особам;
- *своєчасність реалізації проєктів та програм за кошти інших держав;*
- надання фінансової державної підтримки Фондом розвитку підприємництва;
- фінансування заходів з благоустрою населених пунктів;
- безперервну роботу, захист та розвиток об'єктів критичної інформаційної інфраструктури, національних електронних інформаційних ресурсів та державних інформаційно-комунікаційних систем;
- утримання в належному стані внутрішніх та зовнішніх мереж тепло-, водо-, електро-, газопостачання та водовідведення та їх технічне обслуговування;
- проведення робіт із збереження пам'яток культурної спадщини та пам'яток архітектури та інші видатки.

Приходимо до висновку, що навіть в нелегкий час захисту територіальної цілісності нашої держави, обмеженістю видатків державного та місцевого бюджетів, Уряд визначає пріоритетним і видатки на реалізацію проєктів і програм інших держав, в тому числі МТД. Повертаючись до досвіду Галицької міської територіальної громади, де на 2023 рік було заплановано видатки на такі програми МТД (проєкт DECIDE) майже 800 000 грн., фінансування органами казначейської служби було здійснено вчасно та в повному обсязі.

Існує також проблема **відсутності в бюджетах громад «вільних» коштів для підтримки проєктної діяльності**, що унеможливорює здійснення співфінансування з місцевих бюджетів громад проєктів МТД. Звичайно, негативно на процес співфінансування проєктів МТД вплине і вилучення у

громад т.з. «військового» ПДФО. Проте, вбачаємо у цьому і можливість розвитку на рівні держави міжнародного співробітництва (побудови нових підприємств) у сфері виробництва приладів та засобів, які використовуються для здійснення захисту територіальної цілісності України, а саме: сучасних безпілотних літальних апаратів, приладів нічного бачення, сучасних засобів радіо- та відео- зв'язку, тощо. Розвиток такого сектору економіки як військова промисловість із залученням міжнародних партнерів, адже технологія виробництва таких приладів належить саме країнам з високорозвинутою економікою та інноваціями, дозволить забезпечити нові робочі місця, сплату податків, розвиток місцевої інфраструктури та підняття рівня освідченості населення.

Таки чином, ефективне впровадження міжнародної технічної допомоги в громадах України вбачається не тільки у прийнятті галузевого акту вищої юридичної сили, але й через призму систематичного, цілеспрямованого підходу громад до підбору кадрів, прийняття стратегічних документів, постійного навчання та підвищення кваліфікації, а також розвитку міжнародних зв'язків і співпраці з містами та муніципалітетами розвинутих держав світу.

ВИСНОВКИ

Дослідження ролі та впливу міжнародної технічної допомоги на соціально-економічний потенціал Галицької міської територіальної громади підтверджують, що вихідну методологію обрано правильно, поставлені завдання виконано, мету магістерської роботи досягнуто. Результати проведеного дослідження дали змогу сформулювати такі висновки:

1. Розкрито теоретико-методичні основи міжнародної технічної допомоги в Україні.

Констатовано, що внутрішні джерела фінансування переважної кількості громад обмежені обсягом бюджету на поточний рік та використовуються переважно для підтримки власне важливих для громади сфер економіки. Доведено, що у зв'язку з цим, важливим є вміння громад приділяти значну увагу пошуку додаткових джерел фінансування для розвитку економіки громади, одним з яких є міжнародна технічна допомога, що визначається одним з інструментів розвитку для територіальних громад. Завдяки грантовим коштам громади можуть підвищити якість надання адміністративних послуг, покращити інвестиційний клімат, впровадити заходи з енергоефективності, розвивати туристичний потенціал, здійснити модернізацію інфраструктури, медичного обладнання тощо.

Досліджено, що в науковій літературі думки дослідників щодо змісту поняття «МТД». Акцентовано увагу, що наукове оцінювання результатів реалізації проєктів і програм МТД в різних країнах світу свідчить про неоднозначність та суперечливість МТД, оскільки в одних державах зовнішня допомога істотно вплинула на соціально-економічний і політичний розвиток, а в інших – навпаки, спостерігався негативний ефект. Щодо вагомості впливу МТД на країну/громаду думки вчених умовно розділити на три групи: перша група вчених – прихильники позитивного впливу допомоги на економічний розвиток країни з ринком, що розвивається; друга група – це

вчені, які обґрунтовували неефективність та деструктивний характер впливу на розвиток національної економіки та соціальну систему країни у процесі активної співпраці з НУО через високий рівень тіньового сектору економіки в даних країнах та корупційність правової системи. Більше того, висувається припущення, що для країн, що розвиваються, небезпека іноземної допомоги може полягати в тому, що іноді вона робить країну залежною від допомоги, а не економічно незалежною; третя група вчених характеризується підходом до оцінки економічної ефективності співпраці національної економіки з НУО, які обґрунтовують двоїстість ефекту співпраці з НУО на соціально-економічний розвиток країн.

Підсумовано, що переважна роль міжнародної технічної допомоги у соціально-економічному розвитку громад нашої країни полягає, насамперед, у політичній та економічній вигоді для донорів; акцентовано увагу й на соціальній складовій МТД, яка направлена в першу чергу на підвищення якості життя населення, а саме гідний рівень надання соціальних, освітніх, медичних, культурних та інших послуг населенню, забезпечення безпечного середовища в середині країни, підтримка малого та середнього підприємництва, цифровізації тощо.

2. Досліджено правові засади міжнародної технічної допомоги в Україні. Акцентовано увагу на тому, що національне законодавство, яке регулює відносини у сфері залучення, використання та надання міжнародної технічної допомоги включає, в першу чергу, Конституцію України, Податковий кодекс України, Митний кодекс України, Бюджетний кодекс України, Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики»; спеціальними нормативно-правовими актами про МТД є Закон України «Про ратифікацію Рамкової угоди щодо грантів технічної допомоги між Україною та Міжнародним банком реконструкції і розвитку»; Указ Президента «Про приєднання України до Паризької декларації щодо підвищення ефективності зовнішньої допомоги»; Постанова Уряду «Про створення єдиної системи залучення, використання і моніторингу МТД», якою затверджено Порядок

залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги; інших нормативно-правових актів і міжнародних договорів України. Відображено хронологію становлення національного законодавства про МТД в Україні.

Виокремлено основні кваліфікуючі ознаки МТД: організаційна форма передачі ресурсів: матеріально-технічна (передача у власність майна) та консультативно-дорадча допомога; умови надання зовнішньої допомоги: надходить безкоштовно та безповоротно; цільовий принцип використання допомоги: для цілей, які визначені у програмі (проєкті).

Виокремлено окреслені у НПА підходи до типів МТД, особливостей надання МТД, найпоширеніших видів МТД, спрямованість МТД та ін.

Проаналізувавши існуючий стан правового регулювання МТД в Україні підтримано позицію науковців про необхідність прийняття Закону України «Про міжнародну технічну допомогу», який би визначив стратегічне бачення основних напрямків МТД в нашій державі, особливо з врахування російської агресії на територію України та забезпечив би чітке розуміння та регулювання пріоритетів для довгострокового розвитку нашої держави та окремих територій.

Підсумовуючи зазначимо, що міжнародна технічна допомога може залучатись у вигляді будь-якого майна, необхідного для забезпечення виконання завдань проєктів (програм), яке ввозиться або набувається в Україні; робіт і послуг; прав інтелектуальної власності; фінансових ресурсів (грантів) у національній чи іноземній валюті; інших ресурсів, не заборонених законодавством, у тому числі стипендій. Проєкти (програми) підлягають обов'язковій державній реєстрації в Мінекономрозвитку. Державна реєстрація проєктів (програм) є підставою для акредитації їх виконавців, а також реалізації права на одержання відповідних пільг, привілеїв, імунітетів, передбачених законодавством і міжнародними договорами України.

3. Проаналізовано стан надання міжнародної технічної допомоги Україні. Зважаючи на ситуацію в країні, на основі аналізу праць науковців,

згруповано ключові сектори, куди міжнародні донори спрямовували допомогу впродовж 2014-2023 рр.: національна безпека і оборона, ядерна безпека, урядування та громадянське суспільство, охорона здоров'я, освіта і наука, енергетика та енергоефективність, банківський та фінансовий, аграрний сектори, регіональний розвиток, відновлення деукопованих територій, підтримка ВПО, релокованого бізнесу тощо.

Визначено, що найбільшими донорами для України були та залишаються Сполучені Штати Америки та Європейський Союз. Іншими донорами є Канада, ФРН, Швеція, Швейцарія, Японія, Туреччина, Данія, а також організації системи ООН, Світовий банк, ЄБРР, ОЕСР.

Констатовано, що актуальний перелік проєктів міжнародної технічної допомоги, зареєстрованих в Секретаріаті Кабінету Міністрів України, станом на 02.10.2023 налічує 561 проєкти. Загальна сума міжнародної допомоги, яка надійшла до бюджету України з 24 лютого, перевищила 28 млрд дол.

Здійснено детальний аналіз кількох Проєктів, що характеризують досить широкий спектр допомоги.

Наголошено, що після 24 лютого 2022 року сама концепція отримання МТД зазнала об'єктивних змін, а саме: переважна кількість конкурсів відтепер орієнтуються саме на громадські або благодійні організації, що обумовлено спрощеною процедурою переказу та освоєння коштів міжнародних партнерів та менш бюрократизований процес закупівель необхідного обладнання/виконання робіт тощо; змінено підходи до організації конкурсів МТД та терміни подачі заявки; змінено напрямки реалізації міжнародної допомоги.

4. Охарактеризовано соціально-економічний потенціал Галицької міської територіальної громади та виокремлено такі основні проблеми: посилення міграційного скорочення населення громади; безробіття і виїзд кваліфікованої робочої сили за кордон у зв'язку із низькою заробітною платою в Україні та російською агресією; зношеність комунальної інфраструктури та інженерних мереж; незадовільний стан доріг на території

громади, у тому числі міських доріг; значне падіння розмірів іноземних інвестицій; нерозвиненість інфраструктури підтримки мікро- та малого бізнесу; недостатність кількості сучасних інструментів фінансової підтримки малого та середнього бізнесу громади; екологічні проблеми (забруднення, деградація ґрунтів, забруднення повітря, незадовільні засоби утилізації твердих, небезпечних та токсичних відходів); недостатність коштів на промоцію туристичних продуктів громади.

У той же час, визначено і ряд місцевих потенціалів, на яких в подальшому можна базувати розвиток громади: деревообробна галузь: підприємства з виробництва деревини та виробів з неї є інвестиційно привабливими для іноземного капіталу; вигідне географічне розміщення (сусідство Галицької громади з Івано-Франківською громадою, до м. Івано-Франківськ 25 км) – це дасть можливість розвитку нового житлового будівництва, і відповідно сприятиме збільшенню інвестицій в громаду та міграційному приросту населення; наявність вільних виробничих площ та земельних ділянок, придатних для розміщення інвестицій; значний потенціал та позитивна динаміка розвитку відновлювальної енергетики у промислових масштабах та приватному секторі. Громада має вільні земельні ділянки зі сприятливими умовами для встановлення сонячних панелей (геліо електростанції); відкриті поклади сланцевого газу на «Олеській площі». Олеська ділянка майже повністю охоплює територію Тлумацької, Галицької, Тисменицької, Рогатинської громад; значна частка сільськогосподарських угідь; водні ресурси (Дністер, Лімниця, Луква, Гнила Липа), ресурси гравію, глини, придатної для випікання цегли; наявність природно-заповідного та історико-культурного фондів; розвинена транспортна логістика. Існує можливість створення потужностей з переробки твердих побутових відходів, продукт якої можна використовувати як сировину на Івано-Франківському цементно-шиферному комбінаті.

Підсумовано, що здійснений аналіз соціально-економічного розвитку Галицької територіальної громади дає підстави для позитивного прогнозу

щодо наявності потенціалу, актуальних напрямків та ресурсів для залучення матеріально-технічної допомоги в громаду та переконує, що Галицька громада є надійним партнером в реалізації проєктів/програм МТД.

5. Проаналізовано стан та досвід залучення МТД та його вплив на життя в громаді на прикладі Галицької міської територіальної громади, а саме – найвагоміші проєкти МТД, які дали можливість залучити в економіку громади фінансовий ресурс, а також забезпечили інституційну підтримку певних галузей управління громади. Зокрема, пріоритетні з них це:

- Децентралізація для розвитку демократичної освіти (DECIDE) за підтримки Посольства Швейцарії в Україні;
- Двостороння співпраця з Данією в партнерстві з U-LEAD та за підтримки Уряду Королівства Данії;
- Село мрії за підтримки ТОВ «Goodvalley»;
- Ефективне управління мережею медичних закладів в умовах децентралізації в партнерстві з ГС «Форум Трансформації Охорони Здоров'я» та за підтримки «U-LEAD з Європою»;
- Місцевий розвиток, орієнтований на громаду за підтримки ПРООН в Україні;
- РОДИНА І ГРОМАДА: адаптація – інтеграція – розвиток, реалізується Міжнародною благодійною організацією «Партнерство «Кожній дитині» за підтримки PlanInternational та DisastersEmergencyCommittee (Велика Британія) у співпраці з БО «Деполь Україна»;
- Мережа інклюзивних громадських радників, реалізується громадською спілкою «Луганська асоціація організацій осіб з інвалідністю» в Львівській та Івано-Франківській областях за підтримки Агентства США з міжнародного розвитку (USAID). охарактеризувати труднощі, які виникають при залученні та реалізації МТД.

Підсумовано, що проведений аналіз проєктів МТД, партнером або учасником яких є Галицька міська рада дозволяє зробити висновок, що навіть в реаліях воєнного стану, при зменшенні обсягів економічного потенціалу

держави, обмеження видатків на соціально-економічні цілі громади – суттєвою підтримкою для громади є проекти МТД. Зауважено, що в межах однієї громади оцінити вклад цих проектів в соціально-економічний розвиток нашої держави, особливо в час війни, не видається можливим, проте переконанні, що надані інституційна, фінансова та матеріально-технічна підтримка в межах цих проектів є запорукою сталого економічного розвитку громад та соціальному, освітньому розвитку їх мешканців.

6. Виокремлено труднощі у залученні проектів/програм міжнародної технічної допомоги та виокремлено основні з них: незадовільний кадровий потенціал; низька професійна кваліфікація відповідальних осіб за реалізацію МТД в громаді, відсутність навичок та досвіду написання/подання проектною заявки; ускладнений/обмежений механізм отримання та освоєння фінансових ресурсів отриманих від донорів на реалізацію компонентів МТД в умовах воєнного стану; неузгодженість напрямів допомоги серед різних донорів або дублювання донорської допомоги; військові дії на території України, відповідно і складна економічна ситуація в країні, нестабільність та постійна зміна органів виконавчої влади як на центральному, так і на місцевому рівнях; відсутність промоційної інформації про економічний потенціал громади; відсутність стратегічних документів громади; низький рівень співпраці з громадськими об'єднаннями, містами-побратимами, міжнародними благодійними організаціями; відсутністю належної координації, прозорості та відповідальності одержувачів допомоги (реципієнтів) за реалізацією програм і проектів міжнародної технічної допомоги.

7. Сформовано рекомендації щодо підвищення ефективності залучення міжнародної технічної допомоги для соціально-економічного розвитку галицької територіальної громади.

Зроблено наголос на вдумливий підхід до вибору партнерства з реалізації проектів МТД та ознаках-характеристиках проекту: якість і

чіткість, важливість як для організації, так і для розв'язання тієї проблеми, на яку даний проєкт спрямований, ефективність, реалістичність, актуальність.

На основі практичного досвіду Галицької територіальної громади сформовано базові індикатори т.з. «спроможності» громади ефективно використовувати МТД: адміністративна спроможність – здатність керівництва громади швидко реагувати на зміни в «проектному середовищі» країни, повна відповідальність саме керівництва громади за реалізацію проєктів МТД; стратегічне планування – керівництво громади повинно бути зацікавлене в розробці стратегій розвитку як громади так і окремих сфер життєдіяльності; партнерство та співпраця – для розвитку проєктів МТД громада повинна співпрацювати із міжнародними партнерами: містами-побратимами, міжнародними неурядовими організаціями, а особливо з громадськими об'єднаннями, які функціонують в межах своєї громади та області; зворотний зв'язок – активне залучення мешканців громади до планування стратегій розвитку, програм та проєктів МТД; фінансова спроможність – здатність громади раціонально розподіляти кошти та формувати свій бюджет з урахуванням наявних програм МТД; відкритість та прозорість – для ефективного залучення проєктів МТД необхідно надавати достовірну інформацію про поточну діяльність та розвиток громади, здійснювати інформаційний супровід, висвітлювати майбутні плани розвитку громади на інформаційних ресурсах громади.

Сформовано також рекомендації з усунення окреслених в дослідженні проблем, пов'язаних з залученням МТД та реалізацією програм/проєктів МТД. Основні з них такі: доопрацювати нормативно-правове забезпечення у сфері реалізації МТД, сформувати у ТГ переконання у важливості прийняття стратегічних документів громади як основи залучення МТД; підвищити кваліфікацію службовців органів місцевого самоврядування в контексті проєктного менеджменту та взаємодії з міжнародними партнерами, підвищити впізнаваність громади на національній та міжнародній арені; актуалізувати потребу підписання меморандумів про співпрацю, угод про

партнерство, договорів про співпрацю між містами-побратимами, зарубіжними муніципалітетами сприятиме залученню інвестицій в інноваційний розвиток гуманітарних, соціальних, екологічних, енергетичних та виробничих проєктів розвитку таких громад; спростити механізми отримання та освоєння фінансових ресурсів отриманих від донорів на реалізацію компонентів МТД та ін.

Узагальнено, що ефективне впровадження міжнародної технічної допомоги в громадах України вбачається через призму систематичного, цілеспрямованого підходу громад до підбору кадрів, прийняття стратегічних документів, постійного навчання та підвищення кваліфікації, а також розвитку міжнародних зв'язків і співпраці з містами та муніципалітетами розвинутих держав світу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адамик В., Комар Н. Міжнародна допомога з подолання бідності: теоретичні аспекти, світовий та вітчизняний досвід. *Журнал європейської економіки*. 2008. № 1. С. 57–75. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/28288>
2. Антонюк К. І., Антонюк Д.А., Шишкін В.О., Дуалізм міжнародної технічної допомоги в контексті соціально-економічного розвитку безпеки споживання України. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2019 [S.l.]. V. 1. № 28. Р. 462–471. – URL: <https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/view/2127>
3. Беззубко Б. І. Напрями підвищення ефективності здійснення міжнародної технічної допомоги в Україні. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна серія «Економічна», 2022, випуск 103*. URL: <https://periodicals.karazin.ua/economy/article/view/21217/19870>
4. Беззубко Б. Міжнародна технічна допомога для України. *Галицький економічний вісник*. № 3 (64) 2020. С.210–216. URL: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/pdf/64/855.pdf>
5. Богатир В. На що саме Україні виділяли мільярди доларів міжнародної допомоги під час війни (таблиця). *Закон і Бізнес. Не зброєю єдиною*. URL: <https://zib.com.ua/ua/152332.html>
6. Братко І. В. Правове регулювання міжнародної технічної допомоги: стан, тенденції та перспективи розвитку: автореф. дис. ... канд. ю. н. : 12.00.11 Міжнародне право. Київ: Київ. нац. унт. ім. Т. Г. Шевченка: 2011. 20 с. URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/22400/>
7. Братко І.В. Правове регулювання міжнародної технічної допомоги: стан, тенденції та перспективи розвитку : монографія . Одеса : Фенікс, 2011. 244 с. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/33343/1/Bratko_MONOGRAFIA_2011.pdf
8. В трьох громадах Івано-Франківщини запровадять систему енергетичного менеджменту. ВЕРСІЇ / URL: <https://versii.if.ua/novunu/v-troh-gromadah-ivano-frankivshhyny-zaprovadyat-systemu-energetychnogo-menedzhmentu/>
9. Головні іноземні донори державного бюджету України в 2022 році. Графіка Центру економічних стратегій, звіт від грудня 2022 року URL: <https://ces.org.ua/economy-of-ukraine-during-the-war-december-amndhe-results-of-the-year/>
10. Данський муніципалітет поділиться досвідом з українськими громадами / УКРІНФОРМ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/3215968-danskij-municipalitet-podilitsa-dosvidom-z-ukrainskimi-gromadami.html>
11. Двостороння співпраця між данським та українськими муніципалітетами продовжує розвиватись. Офіційний сайт ULEAD з Європою. URL: <https://u-lead.org.ua/news/136>

12. Дурман М. О. Оцінка ефективності інвестицій від освітніх програм міжнародної технічної допомоги та їх вплив на соціально-економічний. *Державне управління. Інвестиції: практика та досвід*. №2. 2022 URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/2_2022/20.pdf

13. Ефективне управління мережею медичних закладів в умовах децентралізації та війни – результати дослідження. URL: <https://uacrisis.org/uk/efektyvne-upravlinnya-merezheyu-medychnyh-zakladiv-v-umovah-detsentralizatsiyi-ta-vijny-rezultaty-doslidzhennya>

14. З початку вторгнення Україна отримала 46,5 млн дол міжнародної технічної допомоги на медичні потреби. StateWatch за підтримки Міжнародного фонду «Відродження» у межах проєкту «Підзвітна відбудова системи охорони здоров'я України». URL: <https://statewatch.org.ua/publications/z-pochatku-vtorhnennia-ukraina-otrymala-46-5-mln-dol-mizhnarodnoi-tekhnichnoi-dopomohy-na-medychni-potreby/>

15. Комп'ютери, інтерактивні та мультимедійні дошки: громади Прикарпаття отримали техніку від ООН / Агенція новин ФІРТКА. URL: <https://firtka.if.ua/blog/view/kompiuteri-interaktivni-ta-multimediini-doshki-gromadi-prikarpattia-otrimali-tekhniku-vid-oon>

16. Лисенко О. Роль міжнародної технічної допомоги європейських фондів у фінансуванні регіональних проєктів розвитку в Україні. *Світ фінансів*. 3 (20), вересень 2009. С. 175-183. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/25908/1/%D0%9B%D0%B8%D1%81%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%9E..pdf>

17. Макота Г. З. Міжнародна технічна допомога як основна категорія в теорії та практиці міжнародного технічного співробітництва. *Ефективність державного управління*. 2014. Вип. 39. С. 55–64. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efdu_2014_39_9

18. Міжнародна допомога. Перелік зареєстрованих проєктів з планами закупівель. Урядовий портал. / URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/mizhnarodna-dopomoga/pereliki-zareyestrovanih-proektiv-z-planami-zakupivel>

19. Мірер П. Скільки грошей Україна отримала в 2022 році від США та міжнародних союзників / суспільне. Новини URL: <https://suspilne.media/280175-skilki-grosej-ukraina-otrimala-vid-ssa-ta-miznarodnih-souznikiv/>

20. Моніторинг проєктів міжнародної технічної допомоги / офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: https://mof.gov.ua/uk/monitoring_of_international_technical_assistance_projects-422

21. Оголошення про початок громадського обговорення проєкту Стратегії розвитку системи освіти Галицької територіальної громади на 2023-2027 рр. *Офіційний сайт Галицької міської ради*. URL: <https://galyska-gromada.gov.ua/news/1689659442/>

22. Олена Зеленська презентувала проєкт своєї фундації «Адреса дитинства». Офіційне інтернет-представництво Президента України Володимира Зеленського. URL: <https://www.president.gov.ua/news/olena-zelenska-prezentovala-proekt-svoyeyi-fundaciyi-adresa-85577>

23. В шести громадах Львівської та Івано-Франківської областей обладнано робочі місця інклюзивних громадських радників. Офіційний сайт Кризовий медіа-центр «Сіверський Донець». URL: <http://sdcrisis.org/uk/node/2592>

24. Омельченко А.В. Адміністративно-правові засади використання міжнародної технічної допомоги в Україні. Правове регулювання економіки. 2017. № 16. URL: https://kneu.edu.ua/userfiles/24_11_2015/2017/8_pdf.pdf

25. Офіційний сайт ПРООН в Україні. United Nations Development Programme. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine>

26. Офіційний сайт Швейцарсько-українського проєкту DECIDE – «Децентралізація для розвитку демократичної освіти». URL: <https://decide.in.ua/>

27. Охріменко О.О., Зінченко Л.А. Міжнародна технічна допомога як фактор інноваційного розвитку країни. *Інноваційні технології у розвитку сучасного суспільства*: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2020. С. 80-84. URL: https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/58490/1/Zinchenko_magistr.pdf

28. Патока І.В. Фінансове забезпечення сталого розвитку об'єднаних територіальних громад як складова ефективної децентралізації влади в Україні. *Ефективна економіка*. № 11. 2015. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4582>

29. Плоский К. В. Міжнародна технічна допомога як міждисциплінарна науково-практична проблема. *Державне управління: теорія та практика*. 2013. № 2. С. 129-139. URL: <http://academy.gov.ua/ej/ej18/PDF/17.pdf>

30. Постанова Кабінету Міністрів України від 26 липня 2001 р. № 878 «Про затвердження Списку історичних населених місць України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/878-2001-%D0%BF#Text>

31. Постанова КМУ України від 9 червня 2021 р. № 590 «Про затвердження Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/590-2021-%D0%BF#Text>

32. Представники українських громад стажувалися в муніципалітетах Данії та вивчали їхній досвід. Офіційний сайт U-LEAD з Європою. URL: <https://u-lead.org.ua/news/214?fbclid=IwAR3zP8ZCA3b-7A8zj60J8-gEvB2G-HIQrRTuxnHW3G36NymEZbkmjmCuXio>

33. Про затвердження Положення про шкільний громадський бюджет Галицької міської ради. Офіційний сайт Галицької міської ради. URL: <https://galycka-gromada.gov.ua/news/1642701237/>

34. Про міжнародну технічну допомогу: Указ Президента України від 01.06.1999 р. за № 596/99. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/596/99#Text>

35. Про охорону культурної спадщини: Закон України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14#Text>

36. Про приєднання України до Паризької декларації щодо підвищення ефективності зовнішньої допомоги: Указ Президента України від 19.04.2007 р. за № 325/2007. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/325/2007#Text>

37. Про проект. Офіційний сайт Швейцарсько-українського проекту DECIDE – «Децентралізація для розвитку демократичної освіти». URL: <https://decide.in.ua/pro-proyekt/>

38. Про ратифікацію Рамкової угоди щодо грантів технічної допомоги між Україною та Міжнародним банком реконструкції та розвитку: Закон України від 13.05.1999 р. за № 650–XIV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996_013#Text

39. Про створення єдиної системи залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги: Постанова КМ України від 15.02.2002 р. за № 153. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/153-2002-%D0%BF#Text>

40. Проект «Ефективне управління мережею медичних закладів в умовах децентралізації». Веб-сервіс ЕУМОЗ.(ЕУММЗ, 2021-2022). URL: <https://htf.org.ua/projects/proyekt-efektyvne-upravlinnya-merezheyu-medychnyh-zakladiv-v-umovah-deczentralizacziyi/>

41. Проект Закону про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення участі місцевого самоврядування у міжтериторіальному та транскордонному співробітництві URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/42219>

42. Родина і громада: адаптація-інтеграція-розвиток. Офіційний сайт Галицької міської ради. Проекти / URL: <https://galycka-gromada.gov.ua/rodina-i-gromada-adaptaciyaintegraciyarozvitok-08-30-25-15-06-2023/>

43. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 22 квітня 2020 р. № 483-р «Про затвердження перспективного плану формування територій громад Івано-Франківської області». URL: <https://ips.ligazakon.net/document/KR200483?an=342>

44. Руснак А. В. Перспективи формування фінансових ресурсів об'єднаних територіальних громад. *АГРОСВІТ*. № 6, 2018. С.22-27. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/6_2018/5.pdf

45. Стан і проблеми залучення міжнародної технічної допомоги в інтересах розвитку системи підготовки національних контингентів та національного персоналу / І. А. Рудніцький, О. М. Мильченко, О. В. Островський, І. В. Троцький. *Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського*. 2014. № 3. С. 19-27. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN

[=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2 S21P03=FILA=&2 S21STR=Znpcvsd 2014 3 5](#)

46. Суть МТД. Державна і регіональна політика МТД: цикл семінарів. URL:http://umo.edu.ua/images/content/institutes/imp/struktura/kaf_uprav1_proekt/phd/disc/3_%D0%A0%D0%9F%D0%9D%D0%94_%D0%A3%D0%9F%D0%9C%D0%A0_%D0%91%D1%83%D0%BA%D0%BE%D1%80%D0%BE%D1%81_%D0%91%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B6%D0%BD%D0%B0.pdf

47. Томнюк Т. Л. Фактори забезпечення економічного зростання в Україні. Ефективна економіка. 2018. № 6. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6399>

48. У Галичі на Прикарпатті відкрили інклюзивну сенсорну кімнату для дітей. Офіційний сайт Суспільне Новини. URL: <https://suspilne.media/429345-u-galici-na-prikarpatti-vidkrili-inkluzivnu-sensornu-kimnatu-dla-ditej/>

49. Фондація Олени Зеленської. Офіційний сайт URL: <https://zelenskafoundation.org/>

50. Чому громадам важливо розвивати міжнародне міжмуніципальне партнерство. Офіційний сайт Децентралізація. 14 листопада 2023 року. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/17312>

51. Шуміло О. М. Правові засади міжнародної технічної допомоги в Україні у сфері охорони довкілля. *Міжнародне екологічне право: Альманах міжнародного права*. Випуск 26. С.57–66. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/items/ff5c0cf8-bc56-4589-ac5e-484c1cf76431>

52. 9 українських громад отримали гуманітарну допомогу від данського муніципалітету Гульборгсунн. Офіційний сайт U-LEAD з Європою.. URL: <https://u-lead.org.ua/news/62>

53. IncNet – веб-платформа. Інклюзивні громадські радники. URL: <https://incnet.org.ua/advisers>

54. U-LEAD навчає громади України як використовувати інструменти міжнародної допомоги. УКРІНФОРМ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3499165-ulead-navcae-gromadi-ukraini-ak-vikoristovuvati-instrumenti-miznarodnoi-dopomogi.html>